

JARO | 2021

49,50 Kč | 2 € ČÍSLO

25

Listy

sociální práce

Informační a odborný časopis
(nejen) pro sociální pracovníky

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
Partnerem časopisu je Ministerstvo práce a sociálních věcí

ROČNÍK IX.

www.apsscr.cz
www.listysp.cz

SENI CARE, KOMPLEXNÍ PÉČE O SUCHOU A CITLIVOU POKOŽKU

seni

AKTIVACE

ÚČINNÁ OCHRANA

JEMNÉ ČIŠTĚNÍ

KOMFORTNÍ PÉČE

REGENERACE

SENI, INKONTINENCE POD KONTROLOU

LEHKÁ INKONTINENCE

STŘEDNÍ INKONTINENCE

TEŽKÁ INKONTINENCE

Listy sociální práce

Čtvrtletník vydávaný
Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: +420 381 213 332,
www.apsscr.cz, www.listysp.cz,
IČO 604 458 31

- **Ročník:** IX.
- **Číslo:** 25 – JARO 2021
- **Cena:** 49,50, roční předplatné 199 Kč / 8 €
- **Vychází:** V Táboře 31. března 2021
(příští číslo vyjde v červnu 2021)
- **Redakce:**
Ing. Petra Cibulková
e-mail: sefredaktor@apsscr.cz
tel.: 607 056 221
- **Jazyková korektura:**
Mgr. Tamara Kajznerová a redakce
- **Redakční rada:**
Ing. Petra Cibulková (šéfredaktorka);
PhDr. Radek Suda;
Mgr. Petr Hanuš;
doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA;
PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.;
PhDr. Filip Novotný;
Ing. Daniela Lusková, MPA;
PhDr. Melanie Zajacová;
Mgr. Petra Zdražilová;
Mgr. Petra Zimmelová, Ph.D.;
Mgr. David Pospíšil, DiS.;
Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.
- **Grafické zpracování a tisk:**
RUDI, a. s., Komenského 1839, 390 02 Tábor
- **Distribuce a objednávky:**
SEND Předplatné, s. r. o.
Ve Žlábku 1800/77, hala A3
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
www.send.cz
tel.: 225 985 225, 777 333 370
e-mail: send@send.cz
- **Objednávky a distribuce na Slovensku:**
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 predplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk
- **Príspevky a inzercie:** Příspěvky mohou být redakčně upravovány a kráceny. Za obsah inzercie odpovídá zadavatel. Přebírání krátkých úryvků článků je možné pouze s uvedením názvu časopisu a článku, jména autora, čísla ročníku, vydání a strany. Přebírání celých článků či jejich částí přesahujících jeden odstavec je možné pouze s písemným svolením redakce.
- **Registrace:** MK ČR E 21365, ISSN 2336-2332

Z obsahu čísla:

- 4 Úvodníky
(Petra Cibulková, Petra Zdražilová)
- 5 Děti vězněných rodičů – neviditelné oběti trestných činů
(Žaneta Dvořáčková)
- 6 Jak úspěšně začlenit propuštěnou osobu zpět do společnosti?
(Petra Zhřivalová, Tereza Raszková)
- 11 „Prosím, vydržte,“ vzkazuje sociálním pracovníkům ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová
(Petra Cibulková)
- 12 MPSV každoročně oceňuje sociální pracovníky
(Melanie Zajacová)
- 16 Role sociálního kurátora – zaměstnance obecního úřadu obce s rozšířenou působností
(Petra Nebeská)
- 17 Imperativ lidské důstojnosti a jeho význam pro sociální práci
(Anna Hofschneiderová)
- 20 Interní předpisy poskytovatele sociálních služeb
(Jitka Koděrová, Jana Zdeňková)

Dokonalé, vidíte.

A co když někdy ne?

Obtížné životní situace mohou být zmírněny prostřednictvím sociálních služeb. Jejich poskytovateli jsou veřejné a nestátní neziskové organizace.

Važme si jich. Sami je můžeme potřebovat.

www.muzemejepotrebovat.cz

fb.com/muzemejepotrebovat

Listy sociální práce

Časopis Listy sociální práce vychází v České republice a na Slovensku 4× ročně (v březnu, červnu, září a prosinci). Cena jednoho čísla je 49,50 Kč (resp. 2 €).

Členové Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR dostávají časopis v rámci členství.

Pro Českou republiku objednávejte na www.send.cz, tel. 777 333 370

Pro Slovenskou republiku objednávejte na www.press.sk, tel. +421 02/67201951-53

www.listysp.cz

Úvodník

Vážené sociální pracovníce a vážení sociální pracovníci,

toto úvodní slovo se mi nepíše vůbec lehce, ale jsem ráda, že to dělám. Chci velmi krátce reagovat na články, které vyšly v posledních dvou číslech Sociálních služeb. Jde o rozhovor s Janou Jochovou a Janem Schneiderem a následně o reakce na něj. Tématem byla LGBTQ+ komunita. Je to asi trochu netypické úvodní slovo, ale i Sociální služby jsou určeny sociálním pracovníkům a pracovnícím a sociální práce je i ústředním tématem dvou otevřených dopisů, které byly zveřejněny. Nechci ale reagovat věcně. Jde totiž o tak komplexní téma, o kterém není vůbec šťastné diskutovat v časopise a o kterém by mělo diskutovat daleko více profesí, ale hlavně lidé z LGBTQ+ komunity, sociální pracovníci, kteří s nimi pracují, a třeba i ti, kteří vyrůstali v homoparentální rodině. Ani v samotném rozhovoru v prvním čísle, ani ve většině reakcí v čísle dalším jsem nenašla nic, co by se jakkoliv vztahovalo k sociální práci či k sociálním službám. Co tedy bylo jejich cílem? Co měl první článek přinést sociálním pracovníkům nebo sociálním službám?

Jsem plná emocí a přitom vím, že musím zůstat věcná, profesionální a nenechat se unést svými názory, ať už jsou jakékoliv. Koneckonců toto se očekává i od sociálních pracovníků a pracovníc, pokud pracují s lidmi, se kterými nesouhlasí, neschvalují jejich způsob života, vyznání nebo sexuální orientaci. Vyjádřeno hodnotami sociální práce, jde o přístup s respektem k jedinečnosti každého, přístup bez předsudků a bez hodnoticích soudů.

A to zejména, pokud jde o danosti jako sexuální orientace, etnicita nebo zdravotní postižení. Jak řekl britský konzervativní politik Francis Maude: „*Vždycky se mi zdálo zbytečné neschvalovat homosexualitu. Je to asi totéž, jako neschvalovat děšť.*“ Kromě respektování zmíněných hodnot by měl každý profesionál, nejen sociální pracovník, umět také pracovat s informacemi, ověřovat si svá tvrzení, nepřijímat hoaxy, ale naopak proti nim bojovat. Alespoň dvě z reakcí na zmíněný rozhovor upozorňují na to, o čem píšu – o hodnotách a o tom, že svá tvrzení bychom měli mít podložená. Jedna reakce mi zase připomněla velmi silný zážitek z mezinárodní konference, o které autor píše. Pochopila jsem, co znamená bránit svoji důstojnost a práva, ale hlavně důstojnost svých klientů. Byla to konference, kterou jsem moderovala. Jozef Mikloško prezentoval, že oni na Slovensku mají problém s homosexuálními páry, oni si nyní neadoptují děti, ani nemůžou, a řečník věří, že ani nikdy nebudou. ...otec, matka, to je to ideální prostředí. Po jeho příspěvku se přihlásil do diskuze jeho předřečník. Odborník ze zahraničí Mike Mawby. Zvedl se a nahlas řekl (necituji slovo od slova): „*Jsem sociální pracovník a jsem gay. [...] Přes 20 let pracuji s homosexuálními páry, včetně těch, kteří pracují s nejvíce traumatizovanými dětmi, jaké vůbec mohou ve společnosti být, proto vaše připomínky považuji za urážlivé. [...] Je to pro mě velmi osobní, doufám, že jsem se k tomu postavil citlivě. Nechci být neuctivý k nikomu na Slovensku, ale měl jsem pocit, že bez toho, aniž bych něco řekl, odsud nemůžu odejít.*“ A já jsem měla pocit, že bez toho, aniž se aspoň takto k těmto článkům vyjádřím, toto úvodní slovo

nenapíšu. Nedostane se mi asi takového potlesku jako Mikovi. Autor, který ve svém příspěvku zmiňoval výměnu názorů mezi Jozefem Mikloškem a Mikem Mawbym, také napsal, že Mike a jeho organizace natolik zpackala doprovázení pěstounů, že jedno z dětí pěstouni utýrali. Považuji za důležité zdůraznit, že Mike ani jeho organizace nijak nepracovala s rodinou, ve které zemřela malá Danielle, rodinu ani neznal. Danielle utýrala matka se svým přítelem, nikoliv pěstouni. Stačilo se jen podívat na záznam z konference, který je veřejně přístupný. Pokud má sociální pracovník vykonávat svoji profesi řádně, musí si ověřovat svá tvrzení. Zvláště, pokud chce někoho činit více či méně odpovědným za smrt dítěte. Závěrem dodávám, že jsem měla napsat o tom, že v tomto čísle se věnujeme oblasti vězeňství, tomu, jak je důležitá sociální práce s lidmi opouštějícími brány věznic, co se nám daří a co ne. A jen podotýkám, že i české věznice řeší témata jako trans lidé mezi odsouzenými a že i lidé propuštěni z výkonu trestu čelí předsudkům, stejně jako lidé z LGBTQ+ komunity. A je na nás všech proti předsudkům bojovat a učit klienty, jak se proti nim a proti diskriminaci bránit. Loučím se s vámi větou, kterou mi v rámci diskuze k tomuto tématu napsal kolega, kterého si vážím. „*Máme-li jako společnost imanentní zájem na tom zajistit základní důstojnost lidské bytosti, musíme tak činit bez ohledu na její stigmata.*“

Všem vám přeji hodně sil, a to nejen pro boj s předsudky, ale i se všemi nástrahami, které nám současná doba přináší.

Mgr. Petra Zdražilová

Editorial

Milí čtenáři,

měsíc březen je tradičně věnován vám, sociálním pracovníkům, slaví se Světový den sociální práce, který připadá vždy na třetí úterý v měsíci, v letošním roce jsme si ho připomněli 16. března. Tento editorial píšu 19. března, kdy je za oknem úplně bílo, jako by se zima nechtěla vzdát své vlády. Někdo by jí ale měl říct, že zítřka (tj. 20. března) začíná astronomické jaro, to meteorologické

už dokonce začalo. Na jaro se moc těším, vše je v rozpuku, všude se příroda zabarvuje, rodí se nový život. A novou sílu do žil budeme potřebovat vlít všichni, abychom vydrželi vyčerpání, které zažívají všechny profese. Ostatně i ministryně Jana Maláčová v rozhovoru u příležitosti udílení ocenění Gratias, který si můžete přečíst v jarním čísle Listů, vám všem vzkazuje, abyste vydrželi, protože vaše pomoc je nezbytná. Ocenění práce a úsilí si zaslouží všichni sociální pracovníci, to vám koneckonců říkám asi v každém svém

editorialu, protože tak to prostě je. Líbí se mi citát americké duchovní učitelky Teal Swan: „*Když si dovolíte být, kým skutečně jste, pak se vám vaše poslání objeví samo, aniž byste je museli pracně hledat.*“ Práce sociálního pracovníka je pro něj jistě posláním, protože ne každý by mohl řešit problémy lidí z jakékoli „vrstvy“ společnosti (bezdomovci, lidé ve výkonu trestu nebo po propuštění apod.) a podporovat je, aby se mohli úspěšně opět začlenit do společnosti.

Ing. Petra Cibulková, šéfredaktorka

Děti vězněných rodičů – neviditelné oběti trestných činů

V současné době je v České republice podle odhadů kolem 40 tisíc dětí, které mají rodiče ve vězení.¹ Přesto, že samy žádný zločin nespáchaly, nesou trest v podobě negativních dopadů uvěznění rodiče na svůj život.

Text: Mgr. Žaneta Dvořáčková, zástupce ředitelky, vedoucí projektu pro rodiny a děti, Mezinárodní vězeňské společnosti

Většina těchto dětí prochází dalšími nepříznivými životními situacemi, jako je rozvod nebo rozchod rodičů, domácí násilí, psychické onemocnění rodiče, nebo je svědkem zneužívání návykových látek (Turney, 2018).² Tyto děti mají vyšší riziko poruch pozornosti, poruch chování i fyzických nemocí, jako je astma a migrény, duševních onemocnění, jako je deprese nebo úzkostné poruchy (Boch, Warren a Ford, 2019).³ Děti, které zažily uvěznění rodiče, mají trojnásobně vyšší riziko delikventního jednání oproti dětem, které uvěznění nezažily, přesto, že pocházely ze srovnatelných socioekonomických poměrů (Murray, Farrington, 2008).⁴

STIGMATIZACE, ZMĚNY CHOVÁNÍ A ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY

Většina dětí vězněných rodičů prožívá stud a zahanbení, a proto o uvěznění rodiče raději s nikým nemluví. Britská studie rodinných příslušníků pachatelů, kteří byli odsouzeni za závažný zločin, popisuje „rodinnou kontaminaci“ pouze kvůli příbuzenství s pachatelem. Děti bývají společností stigmatizovány jako „děti kriminálků“ nebo jako ti, co „to mají v genech“ stejně jako uvězněný rodič. S rodinami i dětmi bývá zacházeno, jako kdyby samy spáchaly zločin.⁵ Příklad z české praxe Mezinárodního vězeňského společenství (MVS): *Dvanáctiletá dívka se už čtvrtým rokem potýká ze stigmatizací a šikanou okolí. Matka byla odsouzena za velmi závažný zločin a případ byl me-*

dializován. Všichni v okolí dívky vědí, co se stalo. Do té doby bezproblémová a oblíbená dívka se ve škole stala terčem posměchu a šikany, kterou podporovala i její třídní učitelka.

Zahraniční výzkumy popisují závažné reakce a změny chování u dětí vězněných rodičů. Některé děti zažívají smutek, nejistotu, ztrátu sebehodnoty. Jiné děti pláčou, mají potíže se spaním, nočními můrami a pomočováním. Často se objevuje úzkost a deprese, agrese a násilné chování. Příklad z české praxe MVS: *Matka, která zůstala se svou čtyřletou dcerou po uvěznění otce, popisovala, jak traumatický byl pro dceru odchod otce do výkonu trestu. Dcera byla u zatýkání policií, které bylo i přes přítomnost dcery vedeno agresivně. Dcera se chytila otce za nohu a nechtěla ho pustit, policie ji vulgárně okřikovala, a nakonec násilím odtrhla. Dívka měla několik měsíců noční můry, začala se pomočovat, přestala jíst a komunikovat. Musela být hospitalizována na psychiatrickém oddělení.*

FINANČNÍ DOPADY

Zatčení a uvěznění rodiče má dopad na ekonomické zajištění rodiny, zvláště, je-li uvězněn živitel rodiny. Rodina přichází nejen o příjem, ale velmi často je zatížena dluhy. Mnohé rodiny se tak ocitají na hranici chudoby, kdy je pro ně náročné uspokojivě zajistit základní životní potřeby rodiny. Tížívá finanční situace s sebou nese změnu bydlení (ubytovny, azylové domy), stres a značnou změnu způsobu života rodiny. Chudoba dětí se dále projevuje v jejich školním vybavení, oblečení, v trávení volného času, kdy si rodiny nemohou dovolit platit kroužky, výlety nebo tábory.

VZTAH DÍTĚTE S UVĚZNĚNÝM RODIČEM

Mnoho dětí prožívá ambivalentní pocity ke svému uvězněnému rodiči a k tomu, co spáchal. Na jedné straně své rodiče milují, na druhé straně prožívají vztek a smutek především z toho, že je rodič opustil a rodině způsobil těžkosti.⁶ Některé děti prožívají pocity viny, protože se cítí zodpovědné za to, co jejich rodič spáchal nebo proto, že trestnému činu nezabránily. S těmito pocity viny se setkávají také pracovníci Mezinárodního vězeňského společenství u českých dětí. Příkladem může být příběh osmileté dívky. *V rozhovoru se svěřila, že ji trápí vina. Byla přesvědčená, že za uvěznění matky může ona. Otec, který se o ni po dobu uvěznění matky stará, jí řekl, že je maminka ve vězení kvůli tomu, že kradla jídlo a dobroty pro své děti. Dívka plakala kvůli tomu, že nebyla skromnější a pořád po mamince chtěla zmrzlinu.*

Uvěznění rodiče je silným zásahem do jeho vztahu s dítětem. Je nutné zmínit, že ne ve všech případech je v nejlepším zájmu dítěte zachovávat kontakt s vězněným rodičem a přerušení kontaktu je naopak žádoucí (trestné činy proti dítěti, násilné trestné činy v rodině apod.). Nicméně mnohé zahraniční výzkumy ukazují, že udržování osobního kontaktu vězněného rodiče s dítětem je velmi důležité pro zdravý vývoj dítěte (Murray 2005, 455; Boswell a Wedge 2002, 79; Ayre, L. & Philbrick, K. (2006), 47).⁷ Přesto bývá udržování osobního kontaktu náročné z mnoha důvodů, např. návštěvní místnost nepřizpůsobená dětem, bezpečnostní pravidla, chování personálu, atmosféra a vězeňská subkultura mohou na děti působit nepříjemně a mohou vést k omezení návštěv. Vzdálenost vězce od místa bydliště dítěte, nevyhovující časy návštěv společně s nedostatkem financí jsou dalšími bariérami. Příklad z české

¹ Mezinárodní vězeňské společenství, 2020 [online]. MVS. [cit. 30.1.2021]. Dostupné z: <https://www.mvs.cz>.

² Kristin Turney, Adverse childhood experiences among children of incarcerated parents, *Children and Youth Services Review*, Volume 89, 2018, Str. 218–225, ISSN 0190-7409, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.04.033>.

³ Samantha J. Boch, Barbara J. Warren & Jodi L. Ford (2019). Attention, Externalizing, and Internalizing Problems of Youth Exposed to Parental Incarceration, *Issues in Mental*

Health Nursing, 40:6, P. 466–475, DOI: 10.1080/01612840.2019.1565872.

⁴ Murray, Joseph & Farrington, David. (2008). Parental imprisonment: Long-lasting effects on boys' internalizing problems through the life course. *Development and psychopathology*. 20. P. 273–90. 10.1017/S0954579408000138.

⁵ Condry, R. (2011). *Families shamed: The consequences of crime for relatives of serious offenders*. London: Routledge. Str. 65–68.

⁶ Pugh, G. (2004). *Sentenced families: Signs of change for children with a parent in prison*. Ipswich: Ormiston Children & Families Trust.

⁷ Murray, Joseph. (2005). The effects of imprisonment on families and children of prisoners. 10.4324/9781843926030.; Boswell, Gwyneth & Wedge, Peter & Paylor, Ian. (2002). *Imprisoned Fathers and Their Children*. *Child & Family Social Work*. 7. 10.1046/j.1365-2206.2002.t01-1-00258.x.; Ayre, L., & Philbrick, K. (2006). *Children of imprisoned parents: European perspectives on good practice*. Montrouge: EUROCHIPS.

praxe MVS: *Dvanáctiletá dívka vypráví, jak je pro ni těžké vídat se s uvězněným otcem jen dvakrát do roka (kvůli mnohým bariérám). Dále jako nejtěžší uvádí nemožnost zavolat nebo se sejít s otcem, když ji něco naléhavě trápí anebo má z něčeho radost. (Telefonovat smí jen otec z vězení na předem schválená čísla, v předem schválený čas a po schválenou dobu.)*

V současné době pandemie jsou v mnoha věznicích v ČR umožněny video hovory přes Skype. Přesto, že jsou další vítanou možností kontaktu, mají i své limity. Příkladem z české praxe MVS: *Pečující osoba osmileté dívky zrušila Skype hovory dcery s matkou po vzájemné dohodě, protože pro dívku bylo velmi těžké matku vidět a nemoci se jí dotknout, přitulit se k ní, obejmout ji, a začala prožívat silný smutek.*

Na uvěznění rodiče je většinou hleděno optikou výkonu trestu bez přihlížení k právům dětí, která jsou zakotvena v mezinárodních úmluvách a listinách. Např. v Úmluvě o právech dítěte⁸ v článku 9 odst. 3 je stanoveno právo na udržování pravidelného osobního kontaktu s oběma rodiči. Je otázkou, do jaké míry lze za naplnění tohoto práva považovat možnost návštěv stanovených Vězeňskou službou, a to max. 3 hodiny, jedenkrát měsíčně pro max. 4 osoby včetně dětí.

Děti vězněných rodičů prožívají specifické potíže, kterým odborná i laická veřejnost věnuje málo pozornosti. Dopady uvěznění rodiče na dítě jsou prokázány mnohými zahraničními výzkumy (první český výzkum „Rodičovství za mřížemi“ byl zahájen v roce 2020 na Masarykově univerzitě ve spolupráci s Mezinárodním vězeňským společenstvím za podpory TAČR programu Éta) a jednoznačně ukazují na potřebu podpory dětí vězněných rodičů nastavenou tak, aby co nejvíce snižovala negativní dopady uvěznění rodiče na život dítěte a pomohla mu toto zátěžové období překonat.

Podpora dětí, pečujících osob o děti i odsouzených rodičů zvyšuje možnost zachování rodiny v průběhu i po výkonu trestu a je nejen nezbytnou pomocí pro děti v těžké životní situaci, ale i jednou z nejsilnějších motivací ke změně vězněných rodičů tak, aby se v budoucnosti do vězení nevraceli. ■

⁸ Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

Jak úspěšně začlenit propuštěnou osobu zpět do společnosti?

Cílem textu je představit sociálním pracovníkům pracujícím mimo sféru vězeňství proces a obsah přípravy na propuštění a to, jak je realizován v českém prostředí.

Text: Mgr. Petra Zhříválová, Ph.D., a Mgr. et Mgr. Tereza Raszková, výzkumné pracovnice Institutu pro kriminologii a sociální prevenci

Příprava na propuštění, možná trochu paradoxně, začíná již nástupem do výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) nepodmíněně (viz např. Koncepce vězeňství do roku 2025, 2016) stanovením rizik odsouzeného. V současné době jsou hlavními hybateli všeho, co se s odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody děje, právě jeho kriminogenní rizika (rizika přímo související se spácháním trestného činu) a potřeby, na jejichž identifikaci je nastaveno zacházení s odsouzeným. (více např. Jiříčka, 2020; Drahý, Hůrka & Petras, 2018) Cílem programů zacházení (dříve resocializačních programů) je eliminovat kriminogenní rizika odsouzených tak, aby byl naplněn účel trestu. Ten dle platné legislativy nalezneme již jen v ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů: „Účelem výkonu trestu odnětí svobody je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.“

Působení na odsouzené za účelem snižování nebezpečí recidivy je realizováno formou programů zacházení (PZ), které jsou sestavené podle kriminogenních potřeb a rizik konkrétního odsouzeného. Asi není překvapivé, že u určité části odsouzených je hlavním smyslem výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně jejich izolace od společnosti v prostorách věznice jako jediný prostředek, jak jim zabránit v páchání trestné činnosti a ochránit před nimi společnost. Bylo by naivní domnívat se, že všichni odsouzení jsou maximálně motivováni na sobě pracovat a s odhodláním zbavit se kriminálních kariér vstupují do programů zacházení, které s nadšením

absolvují. Tak, jako se mezi nimi najdou tací, kteří skutečně chtějí z bludného kruhu kriminální kariéry vystoupit, vězeňskou populaci tvoří i jejich protipóly.

Za slabší stránku nynějšího vězeňského systému můžeme označit právě princip, že veškeré dění ohledně odsouzeného určuje míra jeho rizika, a to na základě přímé úměry – čím vyšší riziko, tím vyšší míra intervence, a – vice versa – čím nižší riziko, tím méně odborné pomoci je odsouzenému věnováno (více v ustanovení § 36a řádu výkonu trestu odnětí svobody). Zmíněný princip je logickým odrazem skutečnosti, že ti, kteří jsou více zatíženi kriminogenními riziky, potřebují více pomoci než ti, kteří jimi tak zasaženi nejsou a mají potenciál opustit kriminální kariéru i s menší mírou pomoci. Navíc odborný personál jednoduše nemá kapacity na to, aby se věnoval všem. Řada odborných pracovníků na oddělení výkonu trestu má na starosti v kolektivech či týmech stovku či stovky odsouzených (typické je to právě u sociálních pracovníků a psychologů), zde se o individuální a systematické práci nedá moc hovořit. Nadto se potýkají s velkou administrativní zátěží, stejně jako povinností účastnit se řady komisí či poradních orgánů, což zkracuje čas pro jejich odbornou práci v rámci zacházení s odsouzenými. Na druhé straně se popsaný přístup ohledně intervence a stanovených rizik naprosto míjí s motivací samotných odsouzených. A tak se třeba tomu, kdo má snahu svůj život změnit, nedostane vůbec žádné či minimální odborné pomoci, a naopak je „mrhána“ na ty, kteří mají sice vysoká kriminální rizika, ale nulovou snahu s tím něco dělat. U samotných zaměstnanců věznic to může vyvolávat pocity marnosti, zbytečnosti a vést až k syndromu vyhoření. (Vágnerová, 2012)

Ze zákonné definice účelu trestu se nyní zaměříme na to, jak připravit odsouzené na vedení soběstačného života po propuštění v souladu se zákonem. Co je ale tím soběstačným životem míněno, nám zákon o výkonu trestu neobjasňuje. Pokud bychom si však vypůjčili obsah pojmu z dal-

ších právních předpisů (např. zákon o sociálních službách), můžeme mít za to, že soběstačnost je chápán takový stav jedince, který mu umožňuje bez pomoci další fyzické osoby zajistit si ubytování, stravu, začlenit se do společenského prostředí a být schopen sám uplatňovat svoje práva, oprávněné zájmy a obstarat si osobní záležitosti.

Je jasné, že odsouzený paradoxně k dosažení soběstačnosti potřebuje intenzivní pomoc, a to nejen ze strany odborných zaměstnanců věznic (obzvláště sociálního pracovníka), ale v ideálním případě i sociálního kurátora. Jak jsme zmínili v úvodu, příprava na propuštění začíná dnem nástupu do výkonu trestu, a měla by vrcholit absolvováním tzv. výstupního programu. Ten je dle § 36a odst. 4 řádu výkonu trestu odnětí svobody stanoven odsouzeným, které je, vzhledem k délce trestu či potřebě pomoci při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný způsob života v souladu se zákonem, nutné připravit na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Obsahem popsaného programu by měl být kromě praktických sebeobslužných činností, jako je například příprava pokrmu z nakoupených surovin, praní a žehlení prádla apod., také nácvik komunikace s úřady. To se odehrává především formou tzv. extramurálních aktivit, kdy odsouzení v malých skupinách či individuálně pod dohledem pracovníka věznice (nejčastěji odborného zaměstnance) navštíví např. úřad práce, kde je jim vysvětleno, jak se zde registrovat pro účely zažádání o dávky sociální podpory.

Část odsouzených realizuje výstupní program přímo ve speciálních prostorech věznice nazývaných výstupní oddíl. Jeho interiér je dle (především stavebně-technických) možností dané věznice přizpůsoben podobě života „venku“, aby odsouzení trénovali na život po propuštění. Často se však jedná o běžnou vězeňskou velkokapacitní ložnici, jež se od ostatních odlišuje jen tím, že odsouzení mají k dispozici rychlovarnou konvici a pračku. Navíc kapacitní prostory výstupních oddílů neumožňují, aby v nich výstupní program vykonali všichni odsouzení, u nichž zákon předpokládá, že by zde umístění být měli. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody v ustanovení § 74 odst. 1 uvádí, že do výstupního oddílu se přiměřenou dobu (zpravidla 6 měsíců, minimálně 3 měsíce) před očekávaným skončením výkonu trestu zařazují odsouzení, kterým byl uložen trest na dobu delší než 3 roky, a odsouzení, jimž je třeba pomáhat při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný život v souladu se zákonem. Nařízení generálního ředitele č. 68/2013, o činnosti

výstupních oddílů, v ustanovení § 6 odst. 6 blíže definuje dané odsouzené. Jedná se v první řadě o odsouzené, kterým „byl uložen trest delší než 3 roky, přetrvávají u nich nedořešené problémy spojené s propuštěním a v důsledku přizpůsobení se podmínkám věznění došlo ke ztrátě samostatnosti a soběstačnosti (vzniká tu potřeba ověření pomoci nebo potřeba pomoci při postupném snižování závislosti na poskytovaných službách)“. A za druhé „odsouzení s krátkodobým trestem, kterým je potřeba vzhledem k osobě odsouzeného nebo aktuální potřebě řešení problémů spojených s propuštěním věnovat pozornost v rámci programu výstupního zacházení ve výstupním oddílu“. (NGŘ č. 68/2013) V rámci výstupního programu je také odsouzenému nabídnuta možnost, že věznice kontaktuje sociálního kurátora v lokalitě, kam se bude odsouzený po propuštění vracet. Pokud s tím vězeň souhlasí, v ideálním případě jej sociální kurátor navštíví ještě ve věznici a proběrou spolu možnosti ubytování a zaměstnání v oné lokalitě. Sociální kurátor informuje odsouzeného, o jaké sociální dávky je možné si požádat.

Systém přípravy na propuštění, jak bylo představeno, je tedy opřen o dva základní pilíře pomoci odsouzeným k soběstačnosti, a to je sociální pracovník přímo ve věznici a sociální kurátor v místě, kam se odsouzený má navracet. K zachování objektivit je třeba připomenout, že obě tyto pracovní pozice jsou zahrnuté mnohem širší agendou, než je příprava odsouzených na propuštění a jejich podpora po propuštění. A někteří odsouzení potřebují intenzivní podporu, aby překonali nástrahy přechodu do civilního života. Uvědomme si, že zejména u dlouhodobých trestů (tresty nad 5 let, které tvořily dle Statistické ročenky VS ČR v roce 2019 23,4 %) nastává silný efekt tzv. prizonizace. Odsouzený se vlivem dlouhého pobytu za mřížemi natolik szil s pravidly fungování tohoto specifického světa, že se není schopen přeorientovat na život „venku“. A to nejen na jiné fungování vztahů mezi lidmi, ale i na vlastní odpovědnost za vše, co se v jeho životě odehrává. Po celou dobu výkonu trestu o něj bylo „postaráno“, nejen co se týče uspokojování základních životních potřeb (dostával pravidelně jídlo, vyprané prádlo, cela byla v zimních měsících vytápěna atd.), ale i co se týče struktury dne. Bylo pevně stanoveno, kdy se vstává, kdy se vykonává hygiena, kdy se uklízí, kdy jsou aktivity programu zacházení, návštěvy apod.

Režim je nepochybně vzhledem k povaze zařízení žádoucí a nutný, na druhé stra-

ně zbavuje odsouzeného při delším pobytu schopnosti rozhodnout se, co bude dělat teď, co za hodinu, jak si uspořádá aktivity, aby to bylo vzhledem k jejich povaze nejeefektivnější. Člověk ve vězení ztrácí dle Vágnerové (2012) zejména profesní roli, což je způsobeno ztrátou zaměstnání a kvalifikací v předchozím občanském životě, partnerskou roli, respektive roli člena rodiny, ale přichází i o své návyky, vědomosti a dovednosti, které byly v životě na svobodě důležité. Uvedené ovlivňuje samozřejmě jedince i po propuštění z VTOS, protože si v průběhu trestu osvojoval jiné (ne vždy žádoucí) návyky a vzorce chování.

Mnozí odsouzení zároveň zažívají tzv. „šok ze svobody“. Jsou zaskočeni náhlou absencí vnějšího organizování jejich životů a reakcí na to často bývá další kriminální chování, jež je přivede zpátky tam, kde umí fungovat. A návratem ke kriminálnímu chování se vlastně dostáváme zpět tam, kde jsme naši úvahu o přípravě na propuštění začali – u kriminogenních rizik odsouzených. Jak vyplývá z citované definice účelu trestu, působením na odsouzené (a jak již bylo v textu vysvětleno, to se děje programy zacházení určenými odsouzeným právě na základě jejich diagnostiky) má docházet ke snižování recidivy kriminálního chování. I proto je velmi důležité, aby měl motivovaný odsouzený vytvořen například plán bezpečného propuštění, zmapované a nejlépe již nějakým způsobem ošetřené dluhy (finanční gramotnost), aby měl zajištěno ubytování a v ideálním případě i nějaký příslib zaměstnání. V posledních letech vzrůstá i problém v oblasti uživatelů omamných a psychotropních látek, kteří mají často pocit, že již svoji závislost v prostředí výkonu trestu zvládli a nebudou se s ní po propuštění už potýkat. Práce s trestnou činností a zejména se spouštěcí trestného jednání by měla být ve výkonu trestu standardem odborné práce. Jak uvádí Jiříčka (2020, s. 328): „*Trest inhibuje dříve naučené chování, aniž by sám o sobě vedl k učení kvalitativně nového chování... Navíc je trest odnětí svobody sám o sobě pro značnou část vězněné populace jen málo účinný, neboť působí zejména na osoby neimpulzivní, orientované do budoucna, alespoň průměrně inteligentní a nerecedující. V českých věznicích se přitom podíl recidivistů dlouhodobě pohybuje mezi 63 a 69 procenty.*“

Recidiva je v oblasti kriminologie magický termín. Kriminologové a vůbec tvůrci trestních politik často tendují k tomu, poměřovat její efektivitu právě mírou recidivy. Uvedená metoda však skrývá mnohá úskalí, jejichž rozbor by přesáhl rozsah

článku. Navíc každý stát měří recidivu jiným způsobem, v České republice v oblasti vězeňství kraluje chápání recidivy v pojetí penologickém (evidence pachatelů na základě jejich předchozího uvěznění). Jak je osoba podruhé a častěji ve výkonu trestu odnětí svobody, již je brána jako recidivista (odlišně je to však pro účely trestního řízení – tam se počítá doba, kdy byl spáchán trestný čin a která uplynula od posledního pravomocného rozsudku). V oblasti vězeňství se dá říci, že český systém je nastaven na absolutní výkon. Programy zacházení jsou z jeho pohledu efektivní tehdy, jestliže odsouzený už nikdy žádný trestný čin nespáchá, jinými slovy, opustí kriminální kariéru, tedy desistuje. Ale je to vlastně reálné očekávání? Zvláště ve světle zjištění, že tradičně dvě třetiny osazenstva českých věznic tvoří z penologického hlediska recidivisté? Dovolte nám v této souvislosti malý přírůbek. Osobu, která spáchala trestný čin, považujeme za „porouchanou“, jako například starší televizor, který vypověděl službu. Pokud jej dám do servisu (vězení), neočekávám, že za své peníze obdrží nejnovější model Samsung se všemi funkcemi, které odpovídají posledním technologickým trendům. Spokojím se s tím, pokud se mi vrátí funkční televize ve stavu, v jakém byla před poruchou. Svou investici do opravy budu považovat za výhodnou dle doby fungování do další poruchy. A stejně tak by měli odborní pracovníci, jež přicházejí profesně do styku s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody, nahlížet na jejich potenciální návrat ke kriminální kariéře. Je nespravedlivé očekávat, že absolvováním programů zacházení se multirecidivista vydá okamžitě na cestu nepáchání trestné činnosti, jinak budou tyto programy považovány za neúčinné. Vždyť opuštění kriminální kariéry je podobné jako opouštění jiných zlozvyků, je to proces, nikoli změna mávnutím kouzelného proutku. Proto by se odborníci, kteří pracují s propuštěnými osobami, měli zabývat všemi pozitivními změnami v životě svých klientů.

Kriminologické výzkumy ukazují, že tyto tzv. markery desistence neboli ukazatelé opouštění kriminální kariéry (Klingele, 2019) nám mohou mnohem více pomoci s predikcí budoucího kriminálního chování než cokoli jiného. Zejména zahraniční studie (v ČR například Tomášek a kol., 2017) ukazují, že k tzv. bodům zlomu, tedy impulsům ke změně náhledu sebe sama jako základního předpokladu opuštění kriminální kariéry, dochází často nezamýšleně a desistenční faktory fungují zejména kumulativně. Tedy čím více pozitivních podnětů v životě osoby

propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody se stane, tím pravděpodobnější je naplnění nezbytných předpokladů pro bod zlomu. A jeho vliv na život osoby s kriminální minulostí je pak zapotřebí zkoumat v takových kategoriích, jako je délka mezi páchaním trestných činů (zkracuje se, či se prodlužuje), míra násilí trestného činu (stupňuje se, či zmírňuje) atd. Samozřejmě, všichni bychom si přáli, aby výkon trestu byl oním kouzelným proutkem, jehož mávnutím se kriminálníci mění v bezúhonné občany. Ale takto to opravdu nefunguje. Odborníci, jež mají ve své agendě práci s osobami propuštěnými, mohou využít jako jeden z nástrojů, jak se bránit syndromu vyhoření nereálnými očekáváními od klientů, právě ony markery desistence.

Těžiště změn samozřejmě spočívá v propuštěné osobě, nikdo jiný než ona nemůže svůj obrat k opuštění kriminální kariéry odstartovat. Díky britské zkušenosti s úspěšnou desistencí (Maguire & Raynor, 2006), jež do velké míry odráží i českou realitu, víme, co mohou odborníci učinit, aby propuštěná osoba měla pro své rozhodnutí nadále nepáchat trestnou činnost zajištěny ideální podmínky. Počátkem úspěšné cesty vedoucí k desistenci je včasné plánování a příprava na propuštění, kdy je vhodné vytvořit úzký vztah s odsouzeným, založený na důvěře, již během výkonu trestu odnětí svobody, a pokračovat v práci s odsouzeným i po propuštění. Již od prvního dne uvěznění je zapotřebí posilovat dovednosti a silné stránky odsouzeného a zpřístupnit mu veškeré služby, které mu pomohou v boji proti rizikům, jako jsou například drogové závislosti, jako jsou například drogové závislosti, jako jsou například drogové závislosti.

Rámcově lze konstatovat, že i české vězeňské prostředí vnímá zajištění podmínek pro případnou desistenci shodně, jak bylo výše v textu uvedeno; je deklarován princip započítání přípravy na propuštění prvním vstupem uvěznění. Také sociální kurátoři vstupují do procesu přípravy na propuštění ještě během výkonu trestu odnětí svobody (a nezdědka i neziskové organizace, abychom neopomněli významného činitele na poli postpenitenciární péče). V českých věznicích jsou nabízeny standardizované programy zaměřené na trestnou činnost. Existují i programy na zvládnutí agrese či drogové závislosti.

Bohužel se však česká praxe blíží té britské i co se týče nedostatků, jak bylo citovanými autory uvedeno. Vytýkají zejména nedostatečnou kontinuitu práce, která byla s odsouzeným ve vězení započata, po jeho propuštění. Kritizují nedostatečný a ve zvětšující se míře neosobní „case management“ pachatelů propuštěných

na podmínku. Další negativní jev spatřují v relativně nízké prioritě, která je pachatelům věnována ze strany příslušných úřadů ve srovnání s odsouzenými k trestu obecně prospěšných prací. Dále je předmětem kritiky skutečnost, že je věnována minimální pozornost pachatelům odsouzeným k trestům odnětí svobody nepodmíněně kratším než 12 měsíců. Kritika směřuje vůči britským poskytovatelům sociálních služeb, které obviňují z neochoty pomáhat, často hraničící s diskriminací. A na posledním místě ve výčtu, nikoli však významem, je přílišný důraz na rizika pachatele, a to na úkor jeho motivace. (Maguire & Raynor, 2006)

Pokud bychom shrnuli uvedená pozitivní i negativní, lze britskou zkušenost, spolu s českou paralelou, vnímat jako potvrzení správnosti nastavení systému, avšak s nedostatečnými mechanismy na jeho provedení. Jinými slovy, pokud propouštíme osobu z výkonu trestu odnětí svobody a chceme ji podpořit v opuštění kriminální kariéry, je nezbytné zajistit jí adekvátní bydlení, ideálně již během výkonu trestu odnětí svobody doplnit vzdělání či kvalifikaci, aby uspěla na trhu práce, a dále přístup ke zdravotnickým službám. I v tomto ohledu je možné považovat český systém za dobře nastavený, neboť ve výkonu trestu odnětí svobody je odsouzeným poskytována patřičná zdravotní péče. Není vůbec neobvyklé, že někteří odsouzení využívají svých opakujících se pobytů ve vězení k tomu, aby si dali do pořádku zuby, případně řešili další zdravotní problémy, k čemuž se „venku“ nedostanou, ať už z důvodu neplacení zdravotního pojištění, či proto, že registrovat se u lékaře je pro ně příliš komplikované. Jak již bylo zmíněno, české věznice jsou schopné poskytnout léčbu závislostí, ať se jedná o drogy, alkohol, či gamblerství. Za slabé místo současného systému je však třeba považovat absenci kontinuity odvykacích programů po propuštění (více k dané problematice např. Zeman a kol., 2019). Pozitivním bodem je i snaha Vězeňské služby reagovat na skutečnost, že téměř všichni odsouzení jsou zadlužení, a proto jim je nabízeno dluhové poradenství, jež cílí na to, aby opouštěli brány věznic v ideálním případě se splátkovým kalendářem, v minimálním standardu pak se zmapovanými dluhy.

Na závěr bychom rády zdůraznily, že systém může být nastaven sebelépe a jeho provedení může být bezchybné, přesto klíčovým prvkem je myšlení a chování odsouzeného. Společnost (zde reprezentována Vězeňskou službou a organizacemi postpenitenciární péče) nemůže učinit více, než tento systém vybudovat a udr-

žovat v chodu a začlenit do něj co nejvíce prvků, jež posilují, jak již bylo řečeno, prodesistenční faktory, neboť čím více jich je, tím spíše budou účinkovat a nastolí kýžený bod zlomu – příklon propuštěného k vedení řádného života. A jak také bylo zmíněno, toto se nestane ze dne na den, jedná se o proces. Odborní pracovníci se musí obrnit trpělivostí a oslavovat spolu s klientem všechny ty malé pozitivní změny (jako například prodloužení doby mezi pácháním jednotlivých trestných činů nebo to, že se místo dřívějších loupeží dopustil „pouze“ krádeže), které sice nic nemění na tom, že se vrací zpátky do výkonu trestu odnětí svobody, ale možná v budoucnu ve svém součtu způsobí bod zlomu coby počátek opouštění kriminální kariéry jako takové. ■

Použité zdroje:

- DRAHÝ, František, HŮRKA, Jindřich & PETRAS, Michal. SARPO: Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018. ISBN 978-80-270-5197-7.
- JIRIČKA, Václav. Psychologické

aspekty resocializace odsouzených. In: BOUKALOVÁ, Hedvika a kol. Kapitoly z forenzní psychologie. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020, s. 327–342. ISBN 978-80-246-4461-5.

- KLINGELE, Cecilia M. Measuring Change: From Rates of Recidivism to Markers of Desistance. *The Journal of Criminal Law & Criminology*. 2019, vol. 109, no. 4, pp. 769–817. Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol109/iss4/2>.
- MAGUIRE, Mike & RAYNOR, Peter. How the resettlement of prisoners promotes desistance from crime: Or does it? In: *Criminology & Criminal Justice*. London: Thousand Oaks & New Delhi, 2006, vol. 6(1), pp. 19–38. ISSN 1748–8958. DOI: 10.1177/1748895806060666.
- Koncepce vězeňství do roku 2025. Vscr. cz [online]. 2016 [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Koncepce/Koncepce_vezenstv_i.pdf.
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky (NGŘ) č. 68/2013, o činnosti výstupních oddílů.
- Statistická ročenka Vězeňské služby

České republiky 2019. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. vscr.cz [online]. 2021 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>.

- TOMÁŠEK, Jan a kol. Zaměstnání jako faktor desistence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017. ISBN 978-80-7338-166-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.
- ZEMAN, Petr a kol. Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-178-3.

Kontakty dětí a rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody

Text: Mgr. Nikola Kovářová, právnička
Odboru rodiny, zdravotnictví a práce,
Kancelář veřejného ochránce práv

PRÁVNÍ VÝCHODISKA

Právo na styk rodičů a dětí je neoddělitelnou součástí práva na rodinný život a chrání jej řada závazných mezinárodních úmluv.¹ Právo na styk zahrnuje právo na pravidelné udržování nejen osobního kontaktu, ale i tzv. nepřímého styku prostřednictvím různých forem komunikace (dopisů, telefonátů, e-mailů apod.). Rodiče mají rovněž právo na pravidelné informace o dítěti.²

Platí, že kontakt dětí s rodiči by měl být zásadně omezen co nejméně a veš-

keré zásahy, limity a podmínky musejí být v souladu s právními předpisy a zájmem dítěte. Pravomoc autoritativně určit podmínky styku, omezit ho nebo ho zcela zakázat má pouze soud.³

V případech, kdy rodiče vykonávají trest odnětí svobody, limitují právo na styk trestněprávní předpisy. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody⁴ upravuje právo odsouzeného přijímat návštěvy blízkých osob na dobu tří hodin během jednoho kalendářního měsíce.⁵ Nestanoví-li vnitřní řád věznice počet vyšší, mohou odsouzeného navštívit maximálně čtyři osoby, a to včetně nezletilých dětí. Děti ve věku do 15 let se mohou návštěvy zúčastnit pouze v doprovodu osoby starší 18 let.⁶

1. RODIČ VYKONÁVAJÍCÍ TREST ODNĚTÍ SVOBODY MÁ PRÁVO NA KONTAKT SE VŠEMI SVÝMI DĚTMI SOUČASNĚ

Není v pořádku, když stěžovatele, která je ve výkonu trestu, není umožněna návštěva celé rodiny, tedy manžela a čtyř dětí (celkem pět osob).

Zákonné omezení počtu osob, kterým je umožněno během jedné návštěvy navštívit odsouzeného, má jistě svůj význam (kapacitní důvody, zachování pořádku a zajištění prostoru jednotlivým odsouzeným a jejich návštěvě). Právní předpis však dává řediteli věznice možnost, aby ve vnitřním řádu počet návštěvníků upravil odlišně (resp. aby byl počet návštěvníků

¹ Čl. 4 Úmluvy o styku s dětmi, sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s.; čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.; čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1999 Sb.

² Čl. 2 a čl. 4 odst. 1 Úmluvy o styku s dětmi.

³ Ustanovení § 888 a 891 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů; čl. 9 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte; čl. 4 odst. 2 a 3 Úmluvy o styku s dětmi.

⁴ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Zákonnou tříhodinovou délku návštěvy u odsouzených považuje veřejný ochránce práv za překonaný minimální standard, který neodpovídá modernímu pojetí výkonu trestu, zaměřenému na přizpůsobování

vyšší). Vnitřní řád věznice v tomto konkrétním případě umožňoval vyšší počet návštěvníků v závislosti na zařazení odsouzené do konkrétní přístupné skupiny vnitřní diferenciace a do konkrétního stupně zabezpečení. Zjednodušeně řečeno, pokud si plníte své povinnosti, program zacházení a jste zařazení v nízkém nebo středním stupni zabezpečení, může vás navštívit až pět nebo šest osob. Nerozlišuje se přitom, zda jde o rodinu, děti nebo jiné blízké osoby. Pokud jste však zařazení do vysokého stupně zabezpečení (což byl i případ naší stěžovatelky), více než čtyři osoby vás navštívit nemohou. Věznice tedy vyšší počet návštěvníků považovala jako motivační prvek. Podle našeho názoru je nastavení tohoto motivačního prvku v pořádku, pokud se však nejedná o návštěvy dětí odsouzených. I odsouzené, které tento motivační prvek nemohou využít (protože jsou zařazené od vysokého stupně zabezpečení nebo do třetí přístupné skupiny vnitřní diferenciace), by měly mít právo, aby je navštívily všechny jejich děti s manželem/partnerem současně. Nadto případů, kdy má odsouzený rodič partnera/partnerku a více než tři děti, přičemž má zájem setkat se v rámci návštěvy s celou svou rodinou, jistě nebude v praxi mnoho. Pokud se však takový případ objeví, měla by odsouzená vědět (např. i tak, že jí o tom poučí sociální pracovník), že může požádat o návštěvu všech svých dětí, i když „nedosáhne“ na tento či jiný obdobně formulovaný motivační prvek, a že by její případ věznice měla posoudit individuálně, a ne její žádost odmítnout s pouhým odkazem na vnitřní řád.

2. RODIČ VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY MÁ STÁLE PRÁVO NA KONTAKT S DĚTMI A NA INFORMACE O NICH

V dalším případě se na nás obrátila odsouzená žena se stížností na orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), který ji neinformoval, že pro její děti (které byly umístěny v dětském

Zákonné omezení počtu osob, kterým je umožněno během jedné návštěvy navštívit odsouzeného, má jistě svůj význam.

domově) byli vytipováni vhodní pěstouni a že jsou u nich děti na dovolence. OSPOD s ní také dostatečně nekomunikoval ohledně omezení telefonických kontaktů s dětmi.⁷ Matka tak neměla podstatně informace o svých dětech, přestože nebyla soudem nijak omezena na své rodičovské odpovědnosti.⁸

Obecně lze říci, že **pokud je rodič ve výkonu trestu odnětí svobody, má OSPOD povinnost informovat ho, jaká je aktuální situace dítěte, jaké kroky navrhuje k jejímu řešení a také o tom, kde se dítě aktuálně nachází. Skutečnost, že rodič vykonává trest odnětí svobody, nemůže být sama o sobě důvodem, aby rodič neměl dostatek informací o svém dítěti.**

Matka se o tom, že pro její děti byli vybráni pěstouni a že jsou i u nich na dovolence, dozvěděla od pracovnice dětského domova, když dětem telefonovala. Sociální pracovnice věznice oslovila OSPOD, aby zjistila aktuální informace o dětech. OSPOD sociální pracovníci věznice požádal, aby matku informovala, že jí zašlou návrh na svěření dětí do pěstounské péče včetně kontaktních údajů pěstounů. OSPOD matku o tom, že pro děti byli vybráni pěstouni, neinformoval, protože již z minulosti mohla vědět, že k tomu může dojít. V době, kdy děti již žily u pěstounů, probíhaly telefonáty s matkou zpočátku bez problémů. Po čase ale vyšlo najevo, že děti na telefonáty nereagují dobře. S dětmi začala pracovat psychologka. OSPOD matku prostřednictvím individuálního plánu ochrany dítěte (dále také „IPOD“) informoval o dočasném úplném omezení telefonických kontaktů (styk měl probíhat pouze písemně). IPOD zaslal matce

do věznice poštu. Dostatečně ji tedy situaci nevysvětlil (proč je nutné omezení kontaktu), nepoučil ji o tom, že s IPOD nemusí souhlasit. Od matky OSPOD neobdržel žádnou nesouhlasnou reakci a považoval proto nové nastavení kontaktů za dohodnuté. A to i poté, co získal informaci, že matka je zoufalá z toho, že dětem nemůže telefonovat, a požaduje vysvětlení po pěstounech.

Došlo tak k výraznému omezení přímého styku matky s dětmi, s nímž matka nesouhlasila (a dokonce mu ani nerozuměla), aniž by o něm rozhodl jediný subjekt kompetentní toto učinit – soud. **Správnost omezení kontaktu bez soudního rozhodnutí nemůže OSPOD odůvodňovat tím, že rodič s tímto omezením nevyjádřil nesouhlas** (v tomto případě bylo navíc z reakcí matky jasné, že s novým nastavením kontaktů nesouhlasí a nerozumí mu). **Jestliže se OSPOD domníval, že telefonáty s matkou nejsou v nejlepším zájmu dětí, měl matku kontaktovat a vysvětlit jí, jak telefonáty na děti působí. S matkou a pěstouny měl OSPOD aktivně komunikovat a snažit se mezi nimi zprostředkovat dohodu. V případě nemožnosti dohody se mohl OSPOD obrátit na soud.**⁹

Je nepochybné, že možnosti komunikace OSPOD s rodičem, který se nachází ve věznici, jsou omezené. Stále však trvá povinnost OSPOD navštívit jednou za tři měsíce rodiče, jehož dětem byla nařízena ústavní výchova – to platí i u rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody.¹⁰ Důležitou roli v těchto případech hraje sociální pracovník ve věznici, může být pojítkem mezi rodičem a OSPOD, příp. zařízením, kde jsou děti umístěny. V této kauze se snažil zprostředkovat matce informace o jejích dětech, předával jí informace od OSPOD. Nicméně **zásadní změny v životě dítěte (v tomto případě návrh pěstounské péče a IPOD, který obsahoval ujednání o omezení kontaktů) by měl OSPOD projednávat s rodičem osobně, a to i s rodičem ve výkonu trestu odnětí svobody.**¹¹

vězeňských podmínek životu na svobodě a udržování kontaktu se svou rodinou. Ochránce doporučil Vězeňské službě umožnit odsouzeným přijímat návštěvy v délce více než 3 hodiny měsíčně. Viz Souhrnná zpráva z návštěv věznic z roku 2016, dostupná zde: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/14-2014-NZ-Souhrnna_zprava_z_navstev_veznic.pdf

⁶ Ustanovení § 19 zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

⁷ Jedná se o kauzu sp. zn. 6799/2019/VOP, dostupnou v Evidenci stanovisek ochránce zde: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/8150>.

⁸ Rodič totiž i v případě, že byl odsouzen k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, zůstává nositelem rodičovské odpovědnosti podle ustanovení § 858 občanského zákoníku.

⁹ Pokud OSPOD nevystupuje v rámci probíhajícího soudního řízení jako tzv. kolizní opatrovník dítěte či poručník dítěte, zákon o sociálně-právní ochraně dětí jej

neopravňuje podat návrh na úpravu styku dítěte s rodiči. Nic však nevylučuje, aby OSPOD o problémech informoval soud alespoň formou podnětu.

¹⁰ Ustanovení § 29 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ V souladu s ustanovením § 10 odst. 3 písm. d) ve spojení s ustanovením § 10 odst. 5 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

„Prosím, vydržte,“ vzkazuje sociálním pracovníkům ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová

U příležitosti vyhlášení čtvrtého ročníku ocenění Gratias jsme požádali o rozhovor ministryni práce a sociálních věcí Janu Maláčovou, pro kterou je práce sociálních pracovníků poslání spíše než jen povolání. Ptali jsme se na to, jaké plány má MPSV, aby podpořilo práci sociálních pracovníků do budoucna, i na to, jakým způsobem podle ní ovlivní zkušenosti získané během pandemie covidu-19 sociální pracovníky.

MPSV i letos vyhlásilo při příležitosti Světového dne sociální práce vítěze dalšího ročníku ocenění Gratias. Co byste vzkázala sociálním pracovníkům v této nelehké době?

Vzkázala bych jim „prosím, vydržte“, protože vaše pomoc je nezbytná. Sociální pracovníci jsou zpravidla prvními, kdo zajišťují podporu svým klientům, a já věřím, že mají veškeré předpoklady k tomu, aby i v tomto mimořádně obtížném a složitém období byli svým klientům oporou. Zároveň bych jim ráda vzkázala, aby při péči o druhé nezapomínali také na péči o sebe, aby i v rámci své profese hledali cesty, jak si udržet svoji psychickou rovnováhu.

Sociální práce není v České republice doceněna, myslíte si, že ocenění jako Gratias přispívá v očích veřejnosti k větší atraktivitě oboru?

Gratias znamená děkuji. Toto ocenění letos udělujeme již počtvrté a vždy velmi rádi. Má být poděkováním nejen oceněným, ale i nominovaným. Těch bylo více

než sto a odborná porota to neměla při výběru vůbec jednoduché. A samotné počty nominovaných jasně ukazují, že mezi námi je spousta skvělých sociálních pracovníků, kterým chce někdo poděkovat. Jsem přesvědčena, že veřejné oceňování motivuje další sociální pracovníky i ty, kteří se na toto povolání připravují. Poděkovat je třeba vlastně všem, kteří se pomáhající profesi sociálního pracovníka věnují. Pro mě osobně totiž nejde jen o povolání, ale především o poslání.

Ocenění Gratias pak může být jedním z prostředků, jak veřejnosti ukázat sociální práci a celý ten široký záběr míst, kde sociální pracovníci působí.

Jak podle Vás ovlivní práci sociálních pracovníků zkušenosti, které získali během pandemie covidu-19?

Již rok zažíváme mimořádnou situaci a všichni, tedy i sociální pracovníci, se s dopadem pandemie musí vyrovnávat jak v soukromém, tak pracovním životě. Konkrétně výkon sociální práce, která má

v českých zemích již více než stoletou tradici, ji paradoxně navrací k úplným kořenům, kdy její nedílnou součástí byla popularizace hygienických opatření.

Sociální pracovníci také prochází zatěžkávací zkouškou, ale tím, že jsou profesně dobře vybaveni, ji určitě zvládnou a tato situace je posílí. Podporu sociálních pracovníků potřebují i noví klienti, kteří by za běžné situace byli schopni si pomoci sami nebo s pomocí rodiny. Sociální pracovníci si tedy v těchto nelehkých podmínkách museli osvojit nové postupy práce. Pandemie ukázala, že sociální práce je pro společnost důležitá a sociální pracovníky obohatila o mnohé nové zkušenosti, dovednosti, pracovní postupy a posílila jejich kreativitu v přímé práci s klienty.

Jaké kroky plánuje MPSV do budoucna podniknout na podporu práce sociálních pracovníků?

Budeme pokračovat v dosavadní koncepční práci a nadále se budeme podílet na podpoře sociální práce. Samozřejmě chci pokračovat ve výrazném navyšování finančního ohodnocení obdobně jako doposud. Stejně tak chceme být nápomocni při zvyšování společenské prestiže sociální práce. I letošní konference je toho důkazem a přispívá k tomu také účast řady českých i zahraničních přednášejících odborníků z oblasti sociální práce. Takové akce přináší vždy novou inspiraci. Samozřejmě chceme pokračovat v dnes již tradičním udělení ocenění Gratias.

Dlouhodobě usilujeme o legislativní úpravu podmínek pro výkon sociální práce s cílem ukotvit ji v systému a především zajistit její dostupnost. Oblast sociální práce na obecních a krajských úřadech metodicky vedeme a kontrolujeme a každoročně na ni přispíváme finančními prostředky v objemu kolem 400 mil. Kč – pro rok 2021 se podařilo dotační titul navýšit na 487,5 mil. Kč.

Se sociálními pracovníky se pravidelně setkávám, nyní bohužel jen „digitálně“, a plánuji v tom pokračovat, abych vyslechla, čím se aktuálně zabývají a v čem jim můžeme být nápomocni. ■

**Děkuji za rozhovor.
Petra Cibulková**

MPSV každoročně oceňuje sociální pracovníky

Ministerstvo práce a sociálních věcí vytvořilo v rámci projektu „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“ systém ocenění sociálních pracovníků a sociálních pracovníků za jejich profesní působení, kterým každodenně přispívají k rozvoji a profesionalizaci sociální práce v České republice. Hlavními cíli projektu „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“ jsou zvyšování odborných kompetencí sociálních pracovníků (za účelem zvyšování kvality výkonu činností sociální práce a podpory práce ve smyslu etických hodnot a principů), zvyšování povědomí široké veřejnosti o přínosech výkonu sociální práce (ve smyslu co jim může nabídnout, kde a jak poskytuje podporu a pomoc) a zlepšení mediálního obrazu výkonu sociální práce v ČR, jedním z cílů je i podpora sociálních pracovníků jako osobností.

*Text: PhDr. Melanie Zajacová,
vedoucí Oddělení koncepce sociální práce
a vzdělávání, MPSV*

Název ocenění byl zvolen „Gratias“, což je slovo z latiny symbolizující poděkování sociálním pracovníkům za jejich každodenní a profesionálně odváděnou, vysoce odbornou a velmi náročnou práci. Ocenění je udělováno ve všech oblastech působení sociálních pracovníků, a to v rámci kategorií Veřejná správa, Sociální služby, Zdravotnická zařízení a Vězeňství, školy a školská zařízení. V roce 2019 bylo ocenění rozšířeno o kategorii Významný přínos v oblasti sociální práce. V roce 2020 pak o další kategorii Student sociální práce, který byl v době covidu-19 povolán jako pomoc do sociálních služeb.

Ocenění bylo poprvé sociálním pracovníkům předáno v roce 2018 na konferenci pořádané u příležitosti Světového dne sociální práce, která je pro tyto účely velmi vhodným prostředím. V rámci prvního ročníku převzali ocenění v podobě skleněné plakety tito sociální pracovníci:

V KATEGORII VEŘEJNÁ SPRÁVA:

Bc. Marcela Kutlákova, DiS;
Mgr. Dagmar Kubičková

V KATEGORII SOCIÁLNÍ SLUŽBY:

Mgr. Miroslav Kadlubec;
Pavčina Vildová, DiS.

Více informací o prvním ročníku ocenění „Gratias“ naleznete na webových stránkách projektu <http://www.budmeprofi.cz/oceneni/2018-2/>.

V roce 2019 bylo ocenění sociálním pracovníkům předáváno u příležitosti 100. výročí sociální práce na našem

území, na konferenci pořádané ve spolupráci s Univerzitou Karlovou. V témže roce bylo v rámci kategorie Významný přínos v oblasti sociální práce uděleno ocenění in memoriam prof. JUDr. Igoru Tomešovi, CSc. Cenu převzal syn profesora Tomeše Igor Tomeš, který ji následně věnoval Karlově univerzitě. V roce 2019 ocenění získali tito sociální pracovníci:

V KATEGORII VEŘEJNÁ SPRÁVA:

Mgr. Robert Sutorý

V KATEGORII SOCIÁLNÍ SLUŽBY:

Mgr. Bohuslava Horská

V KATEGORII ZDRAVOTNICKÁ ZAŘÍZENÍ:

Dana Štefečková

V KATEGORII VĚZEŇSTVÍ:

Mgr. Ludmila Nováková, DiS.

V KATEGORII VÝZNAMNÝ PŘÍNOS V OBLASTI SOCIÁLNÍ PRÁCE:

PaedDr. Hana Mrňková;
prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc.

Více informací o druhém ročníku ocenění „Gratias“ naleznete na webových stránkách projektu <http://www.budmeprofi.cz/oceneni/rocnik-2019/>.

V loňském roce byla konference u příležitosti Světového dne sociální práce z důvodu mimořádných opatření v souvislosti s dopady covidu-19 zrušena.

Ocenění laureátům ceny Gratias 2020 bylo předáno opět u příležitosti Světového dne sociální práce v rámci letošní konference 16. března 2020 těmto sociálním pracovníkům:

V KATEGORII VEŘEJNÁ SPRÁVA:

Mgr. Karolína Vodičková, MBA

Délka praxe: 19 let

Osobní motto: „Život je jako jízda na kole. Abyste udrželi rovnováhu, je třeba se neustále pohybovat vpřed.“

Karolína Vodičková pracuje od roku 2007 na Magistrátu města Plzně, začínala na Odboru sociálních služeb jako protidrogová koordinátorka a manažerka prevence kriminality, pokračovala na pozici projektového analytika a projektového manažera pro rodinu, děti a mladistvé, osoby ohrožené sociálním vyloučením a vypracovala se na vedoucí Oddělení sociální práce a metodiky sociálního bydlení. Od ledna 2020 pracuje na Odboru bytovém jako vedoucí Oddělení sociální práce a dostupného bydlení.

V KATEGORII VEŘEJNÁ SPRÁVA:

PhDr. Pavel Pěnkava, Ph.D.

Délka praxe: 25 let

Osobní motto: „Hledej v sobě a v druhých dobro, pomáhej sobě a druhým bojovat proti zlu.“

Pavel Pěnkava pracuje od roku 1995 na Úřadě městské části Prahy 1 na pozici vedoucího Oddělení sociální prevence, sociálního kurátora a koordinátora péče o osoby společensky nepřizpůsobivé. Již

10 let působí rovněž jako lektor odborného vzdělávání policistů České republiky a úředníků ve státní správě v Institutu pro veřejnou správu Praha a dále jako lektor odborného vzdělávání ve vzdělávacím zařízení Fakta ve Zďáru nad Sázavou. Mimo jiné je odborným asistentem na Katedře Pastorační a sociální práce Univerzity Karlovy.

V KATEGORII SOCIÁLNÍ SLUŽBY:

Bc. Soňa Škvareninová, DiS.

Délka praxe: 6 let

Osobní motto: „Buďte laskaví vždy, když je to možné. Vždy je to možné.“

Soňa Škvareninová působí v sociální oblasti od roku 2012, kdy pracovala na pozici pracovnice v sociálních službách v Domově pro seniory SKALKKA v Chebu, později zde působila jako vedoucí pracovnice v sociálních službách a sociální pracovnice. Od roku 2016 pracuje jako sociální pracovnice v hospici Sv. Jiří v Chebu, kde je již od roku 2013 také členkou správní rady.

V KATEGORII ZDRAVOTNICKÁ ZAŘÍZENÍ:

Bc. Alena Rohlíková

Délka praxe: 4 roky

Osobní motto: „Chci, aby to, co dělám, mělo smysl.“

Alena Rohlíková pracovala v roce 2016 na pozici sociální pracovnice na Městském úřadě Nasavrky a poté jako administrativní pracovnice ve Všeobecné zdravotní pojišťovně v Chrudimi. V listopadu téhož roku začala působit jako zdravotně-sociální pracovnice v Hamzově odborné

léčebně Luže Košumberk, kde pracovala do června 2019. Od té doby je zaměstnaná na pozici zdravotně-sociální pracovnice v Nemocnici Pardubického kraje, Chrudimská nemocnice. Ve své práci se zaměřuje zejména na sociální práci v perinatální paliativní péči, tedy při úmrtí plodu/miminka od 24. týdne těhotenství přes porod až do 7 dnů po porodu.

V KATEGORII VÝZNAMNÝ PŘÍNOS V OBLASTI SOCIÁLNÍ PRÁCE:

PhDr. Jiřina Šiklová, CSc.

Jiřina Šiklová je česká socioložka, publicistka, spisovatelka a propagátorka gender studies. Patří mezi zakládající členy Katedry sociologie v roce 1965 a po roce 1990 spoluzaložila Katedru sociální práce, kterou deset let vedla. V roce 1968 se stala funkcionářkou a vedoucí stranické skupiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Následující rok byla z politických důvodů propuštěna z Karlovy univerzity a věnovala se různým povoláním, přičemž se stále věnovala samostudiu a konzultační činnosti. Od počátku 70. let našla své uplatnění jako sociální pracovnice.

Více informací o třetím ročníku ocenění „Gratias“ a příspěvky, které měly v rámci loňské konference zaznít, naleznete ve Sborníku ke Světovému dni sociální práce s názvem Proměny hodnot a limitů sociální práce zde: http://www.budme-profi.cz/wp-content/uploads/2020/05/mpsv_sbornik_ke_svetovemu_dni_2020.pdf.

Na závěr bychom vám rádi představili laureáty čtvrtého ročníku ocenění Gratias. V rámci tohoto ročníku byl historicky poprvé oceněn také student sociální práce, který byl v době covidu-19 povolán do sociálních služeb jako pomoc. Ocenění bylo sociálním pracovníkům a studentovi sociální práce předáno opět u příležitosti Světového dne sociální práce na konferenci 17. března 2021.

Ocenění Gratias za rok 2021 získali:

V KATEGORII VEŘEJNÁ SPRÁVA:

Bc. Iveta Velčovská

Délka praxe: 27 let

Osobní motto: „Zkušenost není to, co se vám stane. Zkušenost je to, jak naložíte s tím, co se vám stalo.“ (Aldous Leonard Huxley)

Iveta Velčovská vystudovala bakalářský obor Sociální práce na Ostravské univerzitě v Ostravě. Od roku 1993 až do současnosti pracuje jako sociální pracovnice v oddělení sociální práce na Odboru sociálních služeb Magistrátu města Frýdku-Místku. V rámci své profese se věnuje sociální práci s osobami se zdravotním postižením, osobami s duševním onemocněním, klientům, u nichž bylo zasaženo do svéprávnosti, a jejich opatrovníkům. Od roku 2012 je členkou pracovní skupiny komunitního plánování Osoby se zdravotním postižením a současně členkou týmu pro osoby s duševním onemocněním Case point. V rámci publikační činnosti přispívá jako spoluautorka do Metodiky koordinované spolupráce sociálních pracovníků obcí a sociálních služeb (2015) v rámci projektu Krajského úřadu Moravskoslezského kraje „Plánování sociálních služeb II“.

V KATEGORII SOCIÁLNÍ SLUŽBY:

Mgr. Robert Knebl

Délka praxe: 20 let

Osobní motto: „Věř svým snům a nikdy se nevzdávej.“

Robert Knebl je spoluzakladatelem K-centra Znojmo, speciálním pedagogem

a okresním metodikem prevence v pedagogicko-psychologické poradně Znojmo. Vede sociálně-psychologický výcvik pro středoškolské studenty. Aktuálně je vedoucím nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Klubu Coolna Znojmo pod Oblastní charitou Znojmo. Působí také jako metodik, konzultant, lektor či ve spolupráci s Českou asociací streetwork jako rozvojový auditor na poli nízkoprahových sociálních služeb.

V KATEGORII ZDRAVOTNICKÁ ZAŘÍZENÍ:

Marie Karásková, DiS.

Délka praxe: 34 let

Osobní motto: „Zůstaň sám sebou a naslouchej druhým.“

Marie Karásková je sociální pracovníci ve zdravotnickém zařízení celý svůj profesní život. Jako sociální pracovnice v nemocnici začala pracovat hned po ukončení školy a sociální práci v nemocnici zůstala věrná až doposud. Celoživotní setrvání na jednom místě má své výhody i nevýhody. „Člověk musí být otevřený novým věcem a zároveň čerpat to dobré i z toho původního. Hlídat si, aby po tolika letech nepodlehli stereotypu a nestal se z něho jen úředník, který sice plní své povinnosti poctivě, ale chybí tomu srdce,“ říká Marie Karásková. Jejím úkolem na pozici zdravotně-sociální pracovnice je zajistit plynulý přesun pacienta, který je z důvodu nemoci nebo náročného zákroku méně soběstačný, do domácího prostředí nebo jiného zařízení.

V KATEGORII VĚZEŇSTVÍ, ŠKOLY A ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ:

Mgr. Šárka Černá, DiS.

Délka praxe: 27 let

Osobní motto: „Čiň vše s láskou, ať se ti daří. A tvoje dílo pozná tě.“ (František Roman Dragoun)

Šárka Černá pracovala od roku 1994 ve Věznici Příbram jako sociální pracovník u osob ve výkonu trestu odnětí svobody (práce s klienty a jejich rodinami, blízkými, s institucemi atd.). Od roku 2010

až do současnosti pracuje na Generálním ředitelství Vězeňské služby ČR jako metodik odboru výkonu vazby a trestu. Ve své profesi se věnuje sociální práci ve vězeňství, vzdělávání sociálních pracovníků ve vězeňství, kontinuální sociální práci s klientem v době věznění a po propuštění, dluhovému poradenství v sociální práci, sociální práci se specifickými skupinami vězněných klientů, odbornému zacházení s vězněnými cizinci, koncepční činnosti v oblasti vězeňství a dále projektové činnosti, např. projektu Norských fondů – projekt Pappaprogram – podpora a odpovědnost plynoucí z rodičovské role vězněného rodiče (implementace programu Pappa, který je určen pro vězněné otce, je realizován ve věznicích v Norsku).

V KATEGORII VÝZNAMNÝ PŘÍNOS V OBLASTI SOCIÁLNÍ PRÁCE:

Mgr. Monika Havlíčková

Monika Havlíčková studovala magisterský studijní program na fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. V roce 1990 započala svou profesní dráhu na pozici vychovatelky v Dětském domově Hoštice. Od roku 1993 již působila jako sociální pracovnice například v SOS dětské vesničky v Praze, Dětském krizovém centru a Městském centru sociálních služeb a prevence. Od roku 2003 pak pracovala na pozici metodika sociální práce ve Správní radě uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Od roku 2004 se intenzivně věnuje tématu supervize. Absolvovala řadu výcviků a je autorkou odborných článků na téma supervize. Monika Havlíčková je externí supervizorkou

v mnoha institucích a zároveň je pedagogkou odborných předmětů na Vyšší odborné škole sociálně právní v Praze.

V KATEGORII STUDENT SOCIÁLNÍ PRÁCE:

Martina Kosíková

Martina Kosíková je studentkou Vyšší odborné školy sociálně právní v Praze. Na základě pracovních příkazů vydaných primátorem hlavního města Prahy se zapojila do výpomoci nejprve v organizaci ÚSS Praha 4 (terénní forma služby pečovatelská služba) a na podzim v pobytové službě domovy pro seniory Domova Sue Ryder. V obou nouzových stavech patřila mezi studenty s nejvyšším počtem odpracovaných hodin. Její hodnocení od obou poskytovatelů je výrazně pozitivní, ať po odborné, tak po lidské stránce. Velice dobře pojí výpomoc i s plněním studijních povinností. O charakteru hovoří i to, že ačkoliv je aktuálně studentkou posledního ročníku VOŠ, nevyužila možnost dřívějšího osvobození a po dohodě se školou pokračovala v plnění pracovní povinnosti až do jejího ukončení v prosinci 2020. O svých zkušenostech s výkonem pracovní povinnosti také referovala v rámci příspěvku na letošním ročníku konference Tady a teď. Svým příspěvkem přispěla k naplnění požadavků organizací na studentskou výpomoc v nouzovém stavu. ■

Článek byl vydán v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí – „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003751, financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

**16. 3.
2021**

**SVĚTOVÝ DEN
SOCIÁLNÍ
PRÁCE**

16. 3. 2021
SRDCE
**PRO SOCIÁLNÍ
PRACOVNÍKY**

Dne 16. 3. 2021 tradičně slavíme Světový den sociální práce, který je určený všem sociálním pracovním a pracovníkům. Ti, společně s pracovníci a pracovníky v sociálních službách, už rok čelí mimořádnému profesnímu tlaku, který způsobila epidemie koronaviru. Denně jsou k dispozici těm, kteří potřebují odbornou podporu a pomoc. Za to jim patří velké uznání a respekt.

Pokud chcete alespoň symbolicky poděkovat sociálním pracovním a pracovníkům

vystřihněte si srdce a nalepte si ho viditelně na okna, případně na dveře!

Nemáte tiskárnu? Nevadí! Své srdce si můžete namalovat buď sami, nebo s vašimi dětmi. Fantazii se meze nekladou! Fotku SRDCE sdílejte na sociálních sítích s hashtagem:

#srdceprosocialnipracovniky
#srdcepropracovnikyvsocialnichsluzbach
#SrdceSocialnimSluzbam

Vaše Jana Maláčová

Role sociálního kurátora – zaměstnance obecního úřadu obce s rozšířenou působností

Obecní úřad obce s rozšířenou působností má zákonem o sociálních službách mj. uloženo vykonávat činnosti sociální práce, poskytovat odborné sociální poradenství osobám, které jsou ohroženy sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností, a spolupracovat přitom s dotčenými institucemi (viz § 92 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů).

*Text: Mgr. Petra Nebeská,
Oddělení koncepce sociální práce
a vzdělávání, MPSV*

Pro označení sociálních pracovníků, kteří dlouhodobě pracují s legislativně vyhrazenými cílovými skupinami, se historicky vžil pojem sociální kurátoři. Jsme si vědomi toho, že mezi odborníky stále probíhá diskuze, zda má sociální práce jít cestou specializací, či nikoliv, a také, zda se v případech sociálních kurátorů jedná o specifickou, či specializovanou pozici. V tomto textu nechceme tuto debatu otevírat, ale poukazujeme na zákonem stanovené úkoly a roli sociálních kurátorů. Pojem sociální kurátor tedy budeme v textu používat ve smyslu specifického označení sociálního pracovníka.

Obsah pojmu „sociální kurátor“ je vymezen ve stanovisku MPSV ze dne 24. 7. 2019. Tento zaměstnanec vykonává agendu státní správy podle § 92 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a také agendu vyplývající sociálním pracovníkům ze zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Obsah pojmu sociální kurátor je uvedeno v § 24 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, v § 5, 11 a 13 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů a v § 2, 23 a 57 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., řád výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů.

Sociální kurátor se při výkonu sociální práce řídí legislativními předpisy i nelegislativními materiály, a proto si je v příložené tabulce shrneme. Tabulka obsahuje i výčet materiálů, v nichž je sociální ku-

rátor pro dospělé uveden, ale nevyplývá z nich přímá zákonná povinnost pro jeho výkon činností sociální práce v přenesené působnosti. Pro lepší orientaci označujeme tyto právní normy jiným typem písma a zvlášť uvádíme strategický dokument.

Velká škála zařízení, se kterými je potřeba spolupracovat, ukazuje, že jednou z nejdůležitějších činností sociálního kurátora je umět navázat spolupráci nejen s klientem samotným, ale též s partnery, aby pomoc klientovi byla co nejučinnější. Jelikož jsou primární cílovou skupinou sociálních kurátorů klienti z řad osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, je třeba reflektovat specifika práce spočívající v kontaktu s klientem již v průběhu výkonu trestu, vazby, ochranného léčení apod., a tedy i spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, příp. s kurátorem pro mládež. Sociální kurátor tak využívá nejen svých odborných znalostí a kompetencí, ale i znalostí a kompetencí dalších odborníků a kolegů v rámci multidisciplinární a interdisciplinární spolupráce. Proto jako ve všech sférách života, tak i v zaměstnání je třeba dbát na správnou komunikaci. Umění komunikace je totiž hlavním nástrojem sociálního kurátora, který musí být schopen v zákonných mezích využít kontakty k získávání informací, udržovat hranice a respektovat kompetence zainteresovaných subjektů (např. orgánů činných v trestním řízení, OSPOD, PMS apod.) Samozřejmou, ale i nezbytnou součástí je dokázat tuto síť formálně i neformálně rozvíjet a udržovat ve prospěch klienta.

Sociální kurátoři často také spolupracují se správními úřady a územně samosprávnými celky (např. orgány sociálně-právní ochrany dětí, pokud se jedná o mladé dospělé klienty, kterým zrovna končí ústavní či ochranná výchova z důvodu dosažení zletilosti). Z výše uvedeného

vyplývá, že taktéž spolupracují se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a s jinými zařízeními pro péči o děti a mládež. Dalším důležitým partnerem je Probační a mediační služba České republiky a Vězeňská služba České republiky, potažmo Policie České republiky. Sociální kurátor dále spolupracuje se zdravotnickými zařízeními, školskými, nestátními neziskovými organizacemi, ale i s komerčními subjekty, pokud se snaží např. o zajištění ubytování nebo možnosti zaměstnání.

Pokud hovoříme o partnerech, jedním z klíčových partnerů sociálních pracovníků je i Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV), které od roku 2015 poskytuje finanční příspěvek na výkon činností sociální práce v přenesené působnosti – tedy i sociálních kurátorů.

Dotace se poskytuje účelově krajům, obcím s rozšířenou působností a obcím s pověřeným obecním úřadem. Celkový objem finančních prostředků nepokrývá plně potřebné kapacity výkonu sociální práce, nicméně každoročně MPSV předkládá do návrhu státního rozpočtu požadavek na zajištění optimálního počtu sociálních pracovníků. V roce 2020 činil celkový objem finančních prostředků 400 mil. Kč, v letošním roce se podařilo prosadit navýšení na 487,5 mil. Kč. V loňském roce bylo vypsáno též mimořádné kolo dotačního řízení na mimořádné odměny sociálním pracovníkům v době mimořádné epidemiologické situace.

MPSV má zákonem stanovenou řídicí a kontrolní úlohu mj. v oblasti výkonu činností sociální práce. Klíčovým nástrojem metodického vedení jsou pravidelná konzultační setkání s metodiky sociální práce a prevence na krajské úrovni, která slouží ke vzájemné výměně informací, sdílení zkušeností a pomoci při řešení otázek či problémů v metodické činnosti krajských úřadů vůči nižším správním celkům. V uplynulém roce jsme konzultační dny přesunuli do online prostředí a využili výhody této formy (odpadá cestování) ke zvýšení frekvence setkávání na cca jedenkrát za měsíc.

Kromě toho došlo v uplynulém roce k setkáním ministryně práce a sociálních věcí se sociálními pracovníky, při nichž si vyslechla zkušenosti sociálních pracovníků

z terénu a problémy, které při pomoci klientům nejčastěji řeší. Zde měli sociální pracovníci také možnost podávat faktické dotazy, které jsou následně projednány a zodpovězeny.

Jako metodickou oporu vydalo MPSV Doporučený postup 1/2018 (resp. aktualizovalo Doporučený postup 1/2012), který se zaměřuje na realizaci výkonu činnosti sociálního pracovníka na pověřených obecních úřadech, obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a krajských

úřadech. Metodická pomoc ze strany MPSV je v případě potřeby poskytována i přímo sociálním pracovníkům a sociálním kurátorům, a to na základě jejich konkrétních dotazů. Nejčastěji ale dotazování probíhá právě prostřednictvím kolegů a kolegyní z krajských úřadů.

Věřím, že je dobré o sobě vědět, že si navzájem můžeme být oporou, a proto apelujeme na všechny sociální pracovníky – buďte si oporou stále a nebojte se i vy požádat o pomoc. Každý sociální pracov-

ník nabízí tolik pomoci, kolik je schopný ze sebe vydat, ale nezapomínejme na to, že pro pomoc druhému je potřeba mít dostatek sil. Je znakem profesionality říct si o pomoc, ve formě morální či profesní podpory, nebo požádat o odbornou pomoc, ať už u svých kolegů, svých nadřízených či výše postavených orgánů. Sdílení je totiž věc, která nás nestojí žádné peníze, a je investováním časem, který se vždy vyplatí.

Imperativ lidské důstojnosti a jeho význam pro sociální práci

3. díl

Text: Mgr. Anna Hofschneiderová,
právnička ve Fóru pro lidská práva

Význam základních předpokladů nezpředměťňování člověka pro sociální práci

Jaká konkrétní pravidla lze tedy na základě dříve nastíněných úvah¹, zahrnujících jak filozofickou rovinu, tak i rovinu pozitivního práva v podobě pozitivního ukotvení lidských práv a svobod, pro sociální práci dovodit? Předně se jedná o tato dvě základní pravidla:

- uznat naslouchání Druhému jako výlučný zdroj poznávání Druhého² a jeho potřeb;
- soustředit se na dosahování pozitivní změny v životě Druhého v podobě snížení jeho sociálního ohrožení a zvýšení jeho životních příležitostí prostřednictvím zaměření na změnu prostředí, kterému je Druhý vystaven, a nikoli prostřednictvím tlaku na změnu Druhého.

Je přitom zřejmé, že tato dvě základní pravidla mohou ve společnosti, pro niž je stále charakteristická poměrně vysoká míra řízení života jejích členů více, či méně skrytá ve fungování společenských institucí i pozitivního práva, jako je tomu v České republice, působit revolučně a nepřiměřeně, což může vyvolávat jejich rychlé odmítnutí. Předcházející, spíše teoretický a právně interpretační text by však měl poskytnout ujištění, že tato pravidla mají v sociální práci své nezpochybnitelné místo jakožto základní principy sociální práce a žádným radikálním

způsobem nevybočují z toho, co bychom mohli nazvat tradičním evropským myšlením a tradičními evropskými představami o postavení člověka ve společnosti a vztahu člověka a státu.

Pojďme se nyní zaměřit na další rozpracování obou uvedených pravidel, a to ve vazbě na konkrétní nástroje sociální práce. První pravidlo v podobě uznání naslouchání Druhému jako výlučnému zdroji poznávání Druhého a jeho potřeb by mělo sociálním pracovníkům přinést především jistotu ohledně nezávislosti jejich vlastní profese na profesích jiných, a to nejen pokud jde o vzájemný vztah představitelů těchto profesí a výsledků jejich práce v konkrétních případech, nýbrž rovněž pokud jde o přístupy těchto profesí k poznávání skutečnosti.

Má-li v srdci sociální práce stát příkaz lidské důstojnosti, nesmí se sociální práce nechat strhnout objektivujícími přístupy ke skutečnosti, na nichž jsou postaveny profese, s nimiž běžně přichází do kontaktu – medicína, a to především medicína v oblasti duševního zdraví, psychologie, pedagogika apod. Ostatně již výše jsme popsali, v čem se tyto objektivující přístupy rozcházejí nejen s příkladem lidské důstojnosti, nýbrž rovněž se skutečností jako takovou, na což je, nutno dodat, ze strany filozofie poukazováno již od počátku 20. století.³

Nenechat se v rámci sociální práce strhnout objektivujícími přístupy ke skutečnosti, tak silně vnucovanými odlišnými obory a profesemi, pak ve svém základu znamená nepřebírat poznatky těchto oborů a nenechat se jimi ovlivňovat při své vlastní práci s konkrétním člověkem (přičemž předložku „s“ zde myslíme v plně partnerském, nikoli objektivujícím smyslu). To jinými slovy znamená snažit se přiblížit se Druhému a jeho poznání s veškerou ambicí bezprostřednosti tohoto přiblížení, a nikoli oklikou přes obecnou kategorii jiného oboru, deklarující, že mi v mém poznání Druhého může pomoci. Takovou obecnou kategorii můžeme nazvat diagnózou, přičemž je vhodné uvést, že zcela lhostejný je přívlastek této diagnózy odkazující na její příslušnost k tomu kterému oboru v podobě jejího zařazení do sféry zdravotní, pedagogické, psychologické či jiné.

Je přitom zřejmé, že se jedná o mimořádně náročnou cestu, jelikož tato je nevyhnutelně dlážděna vzdáním se komfortu jistoty o svém poznání, které jsou naopak ochotny nabídnout objektivující obory. Se ztrátou tohoto komfortu nutně ztrácím i poslední útočiště před přijetím své vlastní odpovědnosti za své jednání vůči Druhému. Již se totiž nemohu stavět do postavení „prosté oběti“ závěrů jiného, které mě veškeré mé odpovědnosti

**Budme
profi!**

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

¹ V předchozích dílech článku zveřejněných v Listech sociální práce č. 23 a č. 24, pozn. red.

² Volíme zde průběhový tvar slovesa, abychom zdůraznili otevřenost tohoto

procesu, a to v protikladu k jeho uzavřenosti v podobě představy, že Druhého by bylo možné absolutně poznat a toto poznání jednoznačným způsobem zachytit.

³ V podobě jejich nejrůznějších směrů

od fenomenologie, existencialismu, strukturalismu a poststrukturalismu, personalismu (kam můžeme zařadit mj. i výše uvedeného M. Bubera), výše uvedeného E. Lévinase i dalších.

dokáží zbavit, jelikož já sám nejsem „povoláním odborníkem“. Návrat k ambici bezprostředního poznání Druhého prostřednictvím naslouchání Druhému tedy znamená přijetí mé plné odpovědnosti ve vztahu k Druhému, k níž mě Druhý povolává. Neexistuje způsob, jak se této své odpovědnosti k Druhému vyhnout.⁴ To nakonec zřejmě představuje vysvětlení, proč se v praxi sociální pracovníci ve svém vlastním přístupu ke svým klientům často na objektivující obory odvolávají, ačkoliv to nevyhnutelně znamená jejich vlastní podřízení se těmto oborům, tedy jejich vlastní profesní nesvobodu. Tato nesvoboda je však zřejmě stále vyhodnocována jako nižší cena než nevyhnutelná odpovědnost. Jedná se však toliko o iluzi. Vlastní odpovědnosti vůči Druhému se zprostit nelze; případný vstup komfortního odkazu na třetího, který formuje můj vlastní přístup k Druhému, tuto odpovědnost dokáže nanejvýš zastříť, nikoli však eliminovat. Jsem to totiž stále já, kdo dává závěrům třetího ve vztahu k Druhému průchod, a tudíž to musím být stále já, kdo v konečném důsledku ponese odpovědnost za totalizaci Druhého, k níž jeho pod-

robení se závěrům třetího nutně vede (viz výše).

Nenechat se strhnout objektivujícími přístupy ke skutečnosti však současně znamená nepřebírat metodu, která stojí v základech těchto přístupů, tedy nevytvářet vlastní ucelené pojmové logické celky poznání člověka, tj. nevytvářet vlastní sociální diagnózy a diagnostické nástroje pro jejich připisování. Tento příkaz může mít velmi praktické důsledky pro způsob, jakým sociální pracovníci pracují s nejrůznějšími rámci, které jim mají pomoci vyhodnocovat situaci svého klienta, jelikož v sobě zahrnuje odkaz k otevřenosti, a to jak pokud jde o celkový rozsah a zaměření rámce, který je při vyhodnocování situace člověka používán, tak i co do rozsahu a zaměření jeho jednotlivých kategorií. Tato otevřenost znamená, že stěžejní postavení určovatele rozsahu i zaměření rámce jako takového, jakož i jeho jednotlivých kategorií, musí být Druhý. Jinými slovy, Druhý musí být pánem vyhodnocovacího rámce, a nikoli obráceně, což však opět odkazuje především na nezbytnost našeho úsilí Druhému naslouchat, a to s plným příkazem bezprostřednosti vzájemného vztahu.

Podstatu druhého pravidla, prikazujícího, aby pozitivní změny v životě člověka – zajištění jeho příležitostí k dobrému životu, bylo možné vystihnout též pomocí konfliktu mezi zaměřením na disciplinovaného člověka na straně jedné a na člověka s příležitostmi na straně druhé.⁵ V jádru tohoto přístupu leží zákaz podmiňovat zajištění životních příležitostí tím, že člověk bude muset rezignovat na svou odlišnost/jinakost, což plně odpovídá bytostnému propojení příkazu lidské důstojnosti s příkazem rovnosti všech lidských bytostí již z důvodu jejich lidskosti, bez zohlednění jakýchkoli zásluh či dalších individuálních či skupinových charakteristik. Je tedy třeba nalézt takovou podobu prostředí a takový způsob fungování státních i společenských institucí jakož i vzájemných mezilidských vztahů, které budou dostatečně otevřené vůči každému, bez ohledu na jeho odlišnost/jinakost. **Nepříznivá sociální situace, v níž se člověk ocitá, se v této perspektivě stává dokladem selhání prostředí, nikoli člověka. Intervence, kterou tato nepříznivá sociální situace generuje, se tak opět musí zaměřovat na změnu prostředí, a nikoli na změnu člověka.**⁶ ■

⁴ Výrazně inspirováno filozofií E. Lévinase. Viz především LÉVINAS, E. Totalita a nekonečno. Přeložili Miroslav Petříček a Jan Sokol. Praha: OIKOYMENH, 1997. 276 s.

⁵ Tento konflikt je stále o dosahování kýžené změny změnou člověka či změnou prostředí. Vhodné je přitom opět zdůraznit, že změnou

člověka zde máme na mysli především nucenou – vnucovanou změnu, v níž se člověk fakticky stává nástrojem naplňování svých práv a pozbývá postavení jejich účelu.

⁶ Opět je přitom vhodné zdůraznit, že tímto v žádném případě není vyloučena podpora člověka při změně jeho situace, kterou si

člověk sám přeje a která není vynucena ani formálně, ani materiálně okolnostmi života člověka (formální či materiální podmíněnost možnosti realizovat svá lidská práva a svobody na této změně).

Smím prosit?

Ráda bych se s vámi podělila o jeden z obrazů v oboru sociální práce, resp. o obrazy dva. Asi si všichni pamatujeme na předmět matematika, jejíž součástí je geometrie. Slovník cizích slov (2005) popisuje geometrii jako obor, který se zabývá studiem rovinných a prostorových útvarů. Podobně můžeme vnímat obrazy dvou oborů sociální práce a sociální pedagogiky. Každý obor má svůj tvar, daný vymezením své definice, a svůj prostor, a zároveň je každý z uvedených oborů vázán vzájemnými vztahy obrazců – kdy, kdo s kým, jak a proč (cirkulární dotazování).

Text: Mgr. Monika Havlíčková, Jahodovka
– Vyšší odborná škola sociálně právní

Napadá mě ještě jedno přirovnání pro oba obory, a to tanec. „*Tanec je jedním z prostředků, kterým člověk vyjadřuje svoje pocity, nálady a tímto pohybem uvolňuje nashromážděnou energii. Naproti tomu i pasivním pozorováním tance můžeme také navodit příjemné pocity a nálady. Prožitky radosti mají harmonizační účinky zvyšující kvalitu života.*“ (Hošek, 2007, s. 39)

Podle Britské divadelní asociace tanec transformuje obrazy, myšlenky a pocity

do sekvencí pohybu, které jsou osobně a společensky významné. Lidé mají možnost objevovat, vnímat a rozvíjet své přirozené instinkty pro pohyb, který umožňuje rozvíjet nejen schopnosti motorické, ale také mentální a emocionální osobnosti. (British Theatre Dance Association, 2010)

Oba obory se tedy učily a učí, jak vypadá ten jejich tvar, jak je velký, jaký má prostor apod. v tanečních. Odstrčil (2004) uvádí, že základní jednotkou tance je pár. Je to velmi úzká spolupráce dvou lidí a je velmi psychicky náročná. Předpokladem

je oboustranná komunikativní dovednost. Vyučování tedy vedou taneční mistři, kteří frekventantům tance předvádějí.

A mám za to, že se obrazy v daných oborech spojují právě v místě, v tanečním sále: učení se řemeslu – že mistři učili základem vymezení činnosti, metod práce, aplikace do praxe, s důrazem právě na vymezení prostoru a vzájemných vztahů mezi sebou s cílem respektovat oborové hodnoty, principy a etiku. V mém obraze je to např. význam sociálních kliník (Krakešová in Kodymová, Brnula, 2018).

Odborná literatura vždy vymezuje činnost, působnost oborových aktivit dle klíčového slova, v našem obraze je to sociální práce a sociální pedagogika. Zkusme si tedy představit taneční sál, jehož název je spojnicí pro oba obory – sociální. Sál je velký, prostorný, je vymalován bíle. Podél zdí jsou umístěny stoly, židle k sezení. Výklenky v sále lemují závěsy (dle mého mohou nabídnout i míru soukromí, je-li třeba).

Do sálu vstupují dvě skupiny tanečníků – sociální práce a sociální pedagogika. Tanečníci se usazují a jak to tak bývá, drží se u sebe, u svého oboru. Oborově se spolu sesedají, spolu se rozhlíží a pokukují na druhou stranu, na druhý obor. Sociální práce pokukuje po sociální pedagogice a naopak, interakce je zahájena. Tanečníci plní očekávání čekají na taneční mistry, a dozajista jsou plni očekávání, jak vypadá ten jejich taneční mistr, jak se bude chovat a hlavně, jak zaujme oba obory, aby se spolu naučily tančit.

Považují však za důležité připomenout, že cílem tanečních není pouze „naučit se spolu tančit“, ale je třeba se učit spolu konverzovat, respektovat se, hledat společný tvar, hledat vzájemnost a nepošlapat si střevice. Naučit se spolu tancovat.

Většina tanečních mistrů oboru sociální pedagogika se shoduje v tom, že sociální pedagogika je v ČR relativně mladým oborem (Kraus, Procházka, Chudý) a období po roce 1990 se stalo největším rozmachem sociální pedagogiky u nás. Počítáme-li dobře, tak v roce 2021 slaví česká sociální pedagogika 31 let své novodobé historie. Její historické kořeny už můžeme nalézt v antice, u nás vycházíme z novodobého uplatnění sociální pedagogiky. Sociální pedagogika se zaměřuje, a taneční mistři to potvrzují, na úlohu výchovy, jejíž cíl, dle jednotlivých představitelů (Platon, Akvinský, J. A. Komenský, Comte atd.) je zaměřen na podřízení individuálních zájmů zájmům společenským. (Kraus, 2008, s. 10) Důležitým pojmem v sociální pedagogice je výchova, která je důležitým prostředkem socializace a má přispívat ke stabilizaci společnosti a chránit ji před rozpadem. Česká sociální pedagogika je spojována se jménem G. A. Lindnera, který vnímal výchovu „člověka“ připraveného pro život ve společnosti, nikoli připraveného na výkon povolání. (Kraus, 2008, s. 12) Sociální pedagogika u nás byla ovlivněna německou a polskou sociální pedagogikou. A společným jmenovatelem se stal výchovný proces se zaměřením na prevenci, s cílem přetváření sociálního prostředí prostřednictvím pedagoga. Bláha (1927) uvedl, že sociální pedagogika je „orientována k zřetelům praktickým, tedy k čemu vychovávat, a stanovuje výchovné cíle“. Dle autora Baláže (1991) je současná sociální pedagogika u nás používána ve čtyřech významech:

1. ve smyslu metodologickém (sociálně-pedagogický přístup k výchovnému procesu jako sociálnímu jevu odrážejícímu všechny proměny společnosti);

2. jako pedagogická disciplína (zaměřuje se na výchovný proces a výchovné oblasti mimo výuku: volný čas, mimoškolní aktivity);

3. jako studijní (profesní) obor (začal se studovat nejdříve na vyšších odborných školách a následně na různých fakultách vysokých škol);

4. jako vyučovací předmět (měl různorodý obsah, někdy např. suploval teorii výchovy).

Klíma (Klíma a kol., 1993) využíval sociální pedagogiku v sociální prevenci, a dle něho se jedná o obor, který se soustředí na otázky pomoci při vytváření životního způsobu jednotlivců (úkoly) a usnadňování procesu socializace a enkulturace (cíle). (Kraus, 2008, s. 19)

Sociální práce, druhá skupina tanečníků, má také své taneční mistry, od antiky až po současnost. Její vymezení je dle mého vyjádřeno v definici sociální práce: „Sociální práce je na praxi založená profese a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a posílení a osvobození lidí. Pro sociální práci jsou zásadní principy sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní zodpovědnosti a respektu k rozmanitosti. Zapojuje lidi a struktury, aby se zabývali životními těžkostmi a výzvami a zvyšovali životní pohodu. Opírá se přitom o teorie sociální práce, společenských a humanitních věd a o místní znalosti.“

Sociální práce se tedy zaměřuje na změnu chování jednotlivců a činí tak ve spolupráci s jeho sociálním prostředím. Využívá k tomu své metody práce, nástroje a techniky. Vzdělávání v sociální práci v roce 2019 oslavilo 100 let, tzn., že sociální práce se mění, přizpůsobuje se podmínkám a aktuálním tématům společnosti. Šiklová (2001) k tomuto uvádí: „Formování sociální práce jako oboru je nekončící proces, během něhož obor ‚dohání‘ měnící se společnost, ve které se objevují nové problémy a známé problémy mění svou váhu. Sociální problémy je třeba nejen evidovat, analyzovat, ale je potřeba hledat i nové metody jejich řešení. Proto sociální práce nebude mít nikdy dlouhodobě stabilní, jednoznačný obsah, nikdy nebude možné tuto disciplínu vyučovat po několik let stejným způsobem. V tom je obtížnost i výzva sociální práce.“

NÁVRH POSTUPU

Taneční mistři vyzývají k oslovení partnera: „Prosím zadejte se, vyzvěte partnera

k tanci.“ Taneční mistři zároveň, v rámci své role, představí navzájem oba obory.

Jako kompetentní mistři se pohybují po sále, i odděleně, přistupují k jednotlivým tanečním párům s respektem, s citem a jemně je upozorňují na malé detaily jejich kooperace a sdělují základní pravidla tanečního provozu:

- proti směru hodinových ručiček;
- uprostřed pomalu;
- kouzelné rohy;
- žádné procházky za doprovodu hudby.

Můžeme slyšet i následující mentorská doporučení:

1. „hlídejte si svůj prostor“;
2. „vidíte, teď jste si vzájemně pošlapaly špičky“;
3. „postoj těla, hlavy – stůjte vzpřímeně“;
4. „mírně se ukleňte svému partnerovi, a poděkujte mu“.

Ve výsledku je tedy zřejmé, že je nutné respektovat oborovost. S komunikační výbavou a schopností nechat se vést a být veden umožňujeme partnerovi intenzivně vnímat krásu tance s cílem vytvořit harmonický soulad v páru.

Proto vidím podstatu své vidiny obrazu sociální práce a sociální pedagogiky v hledání efektu synergie u dvou svěbytných profesí v konečném působení na klienta, rodinu, skupinu a komunitu. A proto je důležité si v rámci tanečního kurzu vyjasnit jinakosti v intervencích s cílem nepošlapat si špičky. Bolí to, je to nepříjemné a v důsledku to bude mít dopad na jedince, skupiny a komunity – omezíme jim přístup k širokému záběru pomoci. Na druhou stranu ale vyjasníme, jaká mohou mít od obou oborů očekávání. ■

Seznam literatury:

- British Theatre Dance Association (2010). Dostupné z: <http://www.btda.org.uk/students1.htm>.
- HOŠEK, Václav. Sport a osobní pohoda. In: FIALOVÁ, L. (Ed.). Wellnes, zdraví a životní styl. Univerzita Karlova v Praze, 2007, s. 41–48.
- CHUDÝ, Štefan, Alena JŮVOVÁ, Pavel NEUMEISTER a kol. Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhajících profesí. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-212-3.
- KRAKEŠOVÁ, Marie, Pavla KODYMOVÁ, Peter BRNULA. Sociální klinika – Z dějin sociální práce a sociálního školství. Univerzita Karlova: Nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4300-7.
- KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- LINHART, Jiří a kol. Slovník cizích slov pro nové století. Dialog, 2005.
- PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

¹ Definice odsouhlasená Mezinárodní federací sociálních pracovníků (2014) a Mezinárodní asociací škol sociální práce v červenci 2014, viz <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>.

² Viz <https://www.dancebuddies.cz/pravidla-tanečního-provozu/>.

Interní předpisy poskytovatele sociálních služeb

Kvalita sociální služby se odvíjí od nastavení pravidel a procesů při jejím poskytování tak, aby na daném místě efektivně využila dané zdroje, včetně těch lidských, k zajištění potřeb a spokojenosti klientů, a tím k řešení jejich nepříznivé situace. Právě v této oblasti je nezbytná přímá účast sociálního pracovníka, který je klíčovým nositelem informací ohledně potřeb a nepříznivé situace klienta a jejich řešení poskytnutím sociální služby.

Text: Mgr. Jitka Koděrová, vedoucí sociálního úseku, Domov Barbora Kutná Hora; Jana Zdeňková, DiS., sociální pracovníce, Domov pro osoby se zdravotním postižením Osek

Základním nástrojem k nastolení těchto pravidel a procesů jsou interní předpisy. Jejich zpracování je jedním z kritérií standardů sociálních služeb vymezených v prováděcí vyhlášce č. 505 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a sociální pracovník se na něm v rámci realizace sociální práce zásadně podílí. V praxi je díky tomu naplňován rámec povinností, který poskytovatelům sociálních služeb ukládá tento zákon.

INTERNÍ PŘEDPISY JAKO PÁTEŘ PŘI POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Poskytovatel má mít dle standardu č. 1 c) „Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb“ písemně zpracovány pracovní postupy zaručující řádný průběh poskytování sociální služby a postupovat podle nich. Tyto postupy jsou závazné pro pracovníky a některé i pro samotné klienty, kterým jsou zpravidla předkládány při dojednávání podoby služby v rámci uzavírání smlouvy.

Interní předpisy zajišťují jednotný postup v souladu s legislativou, cíli a posláním poskytovatele, působí také preventivně a předchází vytípaným rizikovým situacím tak, aby nedocházelo k závažným pochybením. S ohledem na uvedený význam interních předpisů ve fungování sociální služby je nutné, aby jejich obsah byl stručný a srozumitelný. S tím úzce souvisí volba jazyka, slov a grafická podoba. U dokumentů, které jsou určeny také pro klienta, je nutné volit jednoduché formule, méně formální jazyk bez použití cizích slov, popř. tento dokument zpracovat s ohledem na specifika cílové skupiny v písemné podobě, např. ve formě „easy-to-read“¹, v obrázkové nebo zvukové formě.

¹ Easy-to-read – mezinárodní označení textu, který je srozumitelný a snadno čitelný.

ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA

Sociální pracovník (obzvláště je-li v manažerské pozici, bývá také nezřídka součástí užšího vedení sociální služby) se má podílet na tvorbě dokumentů především v sociální oblasti. Je také díky svým profesním zkušenostem a znalostem zpravidla významným spolutvůrcem kvality sociální služby a jeho úkolem je promítnout standardy kvality uvedené v legislativě do praxe. Interní předpisy jsou tak zásadním vodítkem pro pracovníky, kteří vykonávají v sociálních službách dle § 115 zákona o sociálních službách odbornou činnost. Mohou se o ně opírat při řešení každodenních i mimořádných, respektive nestandardních situací.

Sociální pracovník se podílí na zajišťování základních činností při poskytování sociálních služeb dle § 35 zákona o sociálních službách tím, že určuje rozsah péče, sleduje vývoj a přehodnocuje nastavení péče o klienta. Své poznatky předává dalším spolupracujícím profesím (pracovníkům v sociálních službách, vedoucímu provozu, zdravotnickým pracovníkům, lékařům apod. dle druhu registrované služby).

Sociální pracovník je v kontaktu se zájemci o službu a zároveň s klienty registrované služby, a proto má důležitou roli i při plánování strategických cílů organizace a tvorbě souvisejících dokumentů. Dokáže tak nejlépe vystihnout trend vývoje zájmu o službu, ale i potřeb klientů a toto promítnout do cílů dané služby.

STRUKTURA INTERNÍCH PŘEDPISŮ

Kvalitně zpracované interní předpisy reflektují praxi a zákonné normy, především standardy kvality, jejich struktura je dána jednotlivými kritérii. Můžeme je členit například dle jejich určení na interní předpisy pro pracovníky a pro klienty. Na strukturu interních předpisů lze nahlížet jak vertikálně, tj. prostřednictvím např. organizačního schématu u větších organizací, tak horizontálně prostřednictvím registrované služby nebo jejich kombinací. Větší organizace tak může

mít pro každou registrovanou službu sadu interních předpisů v sociální oblasti a pro všechny služby platné interní předpisy v rámci úsekového dělení zaměřené na oblast personální, technickou, hospodářskou aj.

Organizace nebo registrovaná služba s menším počtem pracovníků zpracovává zpravidla jeden dokument typu interního předpisu (metodiky, manuál poskytování služby aj.). V něm se v jednotlivých kapitolách zaměřuje na obsahové oblasti, které korespondují s jednotlivými standardy kvality sociálních služeb, popř. s předchozími úsekovými rozděleními. Fakticky také mohou kopírovat přímo členění standardů kvality ve vyhlášce zákona o sociálních službách.

Je dobrou praxí, že má poskytovatel v rámci své metodiky zpracovaný seznam vnitřních předpisů s návazností na jednotlivé standardy kvality sociálních služeb. Např. dokument Standard č. 3 – Jednání se zájemcem o službu obsahuje metodiku o postupu při přijetí a vyřizování žádosti a metodiku jednání zájemce o službu.

VZNIK A AKTUALIZACE

Základní kritéria pro posuzování kvality sociální služby se zaměřují na dokumentaci dané sociální služby, proto je nezbytné se intenzivně věnovat jak tvorbě interních předpisů, tak i jejich průběžné aktualizaci. U interních předpisů tedy nelze nikdy říci, že jsou hotové.

Při tvorbě interních předpisů v žádném případě nesmíme zapomínat na to, že vycházejí ze dvou hlavních zdrojů: platné legislativy a praxe. Činnost každého poskytovatele je definována legislativou vč. standardů kvality, vnitřními směrnici a pokyny ředitele. Interním předpisům jsou nadřazeny zákony, prováděcí obecně závazné právní předpisy, vyhlášky, zřizovací listina a rozhodnutí o registraci, respektive registrace. S těmito dokumenty musí být interní předpisy ve shodě a zároveň musí jejich obsah odrážet praxi poskytování služby v dané organizaci. Sebelépe napsaný interní předpis zůstává pouze psanou teorií, pokud do něj není promítnuta praxe a pracovníci podle něj nepostupují. Příčinou bývá fakt, že tvůrce předpisu s ním postup předem nekonzultoval v rámci připomínkování před vydáním, např. nebyla dána dostatečně dlouhá lhůta k vyjádření se pracovníků.

Typickým příkladem špatné praxe jsou neaktualizované webové stránky poskytovatele sociálních služeb, které nejsou v souladu s registrací sociální služby. Toto je i jedna z oblastí, na které se zaměřuje inspekce při kontrole v zařízení.

TVORBA PŘEDPISŮ A JEJICH REVIZE

Zodpovědnost za tvorbu interních předpisů má zpravidla vedoucí pracovník, který s touto problematikou pracuje, popř. metodik. Zpracování interního předpisu může uložit svému podřízenému (např. sociálnímu pracovníku) a při psaní konzultovat jednotlivé části. Tvůrce k tomu musí mít následující kompetence: znalost platné legislativy, problematiky a praktických pracovních postupů, schopnost přenášet dobrou praxi do interních předpisů, schopnost pružně reagovat na změny, na rizikové situace a mimořádné události, a to poté promítat do aktualizovaných předpisů. Dále musí umět vysvětlit pracovníkům nové předpisy nebo změny v těch stávajících tak, aby jim rozuměli a byli schopni podle nich postupovat. Za klíčovou kompetenci se považuje i to, že pracovník popisuje situace, se kterými se běžně setkává, které v praxi nastávají, a nemělní pozornost na situace, které v praxi nastanou jen velmi nepravděpodobně.

Interní předpisy jsou závazné pro všechny pracovníky v organizaci, kteří jsou povinni podle nich postupovat. Interní předpis musí být vždy vydán písemně a zpravidla obsahuje platnost, která nabývá dnem jeho vydání, tj. byl schválen a zveřejněn. Účinnost nastává dnem jejího nabytí nebo patnáctý den po jeho oficiálním vyhlášení. Od tohoto okamžiku hovoříme o aplikovatelnosti na jím upravené postupy. Lhůta mezi platností a účinností je vhodná k tomu, aby se s předpisem mohli všichni pracovníci seznámit a připravit se na něj. Interní předpisy mají zásadní vliv na kvalitu poskytované služby a je tedy nutné je pravidelně revidovat, tj. podrobovat zkoumání jejich aktuálnosti. Jednotlivé interní předpisy jsou vzájemně provázané a vzájemně na sebe odkazují. Pokud se stejnou problematikou zabývá několik předpisů, klade to větší nárok na jejich aktualizaci.

PODOBA INTERNÍCH PŘEDPISŮ

Po technické stránce můžeme dokument uspořádat do jednotlivých částí. Hlavička, respektive titulní list usnadňuje orientaci v předpisech a zahrnuje: název a sídlo organizace, název písemnosti a její jednoznačné označení ve zkratce, dále pak vlastní název dokumentu. Dále uvádíme podpis schvalující, popř. oprávněné

osoby, zpravidla ředitele nebo vedoucího, resp. osoby s pravomocí rozhodovat v dané problematice, počet stran, číslo stránky, číslo vydání daného dokumentu (tj. kolikrát je aktualizace), časovou působnost a účinnost, datum a místo vydání. Každá strana dokumentu obsahuje záhlaví s údaji o organizaci, název písemnosti a její označení (např. PP 16 DS/2018 Domácí řád – vydání druhé, červen 2018). Zápatí zahrnuje číslo stránky k celkovému počtu stran dokumentu. Do zadní části dokumentu vkládáme změnový list pro zaznamenání aktualizací, rozdělovník, přílohy a seznam příloh.

Po obsahové stránce členíme dokument na úvodní, textovou a závěrečnou část.

Úvodní část obsahuje zmocnění poskytovatele k vydání interního předpisu a k vyžadování jeho dodržování, které vychází z aktuální legislativy nebo interních předpisů, pokynů nadřízeného orgánu, zpravidla zřizovatele. Dále je v této části definován cíl a účel předpisu. Úvodní ustanovení také popisuje oblast činnosti a okruh osob, kterých se předpis týká, ve vztahu k oblasti působení poskytovatele. Práci s textem samotného předpisu usnadní, když v úvodu vysvětlíme a vymezíme důležité pojmy nebo jejich zkratku používanou dále pro zjednodušení. Vhodné je také uvést rejstřík zákonných pramenů, popř. jiných dokumentů, ze kterých text předpisu vychází.

Samotný text je z důvodu přehlednosti a srozumitelnosti rozdělen do kapitol, popř. podkapitol. Základní dokumenty obsahují např. cíl organizace, poslání, veřejný závazek, organizační schéma, ale i pravidla domácího nebo návštěvního řádu aj. a jsou přehledným souhrnem pravidel, podmínek a nastavení poskytování služby. Naopak dokumenty typu metodiky, manuálu, pracovního postupu jsou psány tak, aby byly skutečně návodným materiálem popisujícím jednotlivé kroky při provádění určité pracovní činnosti (např. Jednání se zájemcem o službu, Individuální plánování, Ošetřovatelské postupy, Nakládání s depozity klienta aj.). Z důvodu snadnějšího porozumění a dosažení praktického využití textu, a pokud to není nezbytně nutné, nepoužíváme cizí výrazy. V textu se můžeme odkazovat na různé další formuláře či jiné přílohy, které pro práci v té které oblasti používáme a které umísťujeme až na konec textu.

V závěrečné části se uvádí časová působnost předpisu, způsob a okruh osob pro seznámení s dokumentem. Dále bývá uvedena pravidla pro zapracování možných změn a osoba, která za tvorbu a změny dokumentu zodpovídá. K zaznamenání změn v dokumentu se využívá tzv. změno-

vý list, kde je v tabulce uvedeno datum, účinnost změny, kapitola, článek a strana, velmi stručný popis změny a podpis schvalující osoby. Poslední stranou dokumentu zpravidla bývá rozdělovník. Tato tabulka slouží k přehledu oprávněných osob (zástupců pracovišť), které dokument převzaly a budou s ním seznamovat své podřízené.

OBĚH INTERNÍCH PŘEDPISŮ

Poskytovatel má zpracovaná vnitřní pravidla o oběhu dokumentů a jejich uložení v rámci organizace. Je povinen zajistit, aby interní předpisy byly pracovníkům přístupné, aby se seznámili s jejich obsahem (popřípadě se zrušením) a postupovali podle nich. Poskytovatel má ve svých pravidlech popsán způsob, jak jsou pracovníci seznamováni s novými nebo aktualizovanými předpisy. Nový předpis nebo aktualizaci stávajícího dává poskytovatel na vědomí všem dotčeným osobám. Dle zvyklostí v předávání informací může být vyhlášení provedeno na provozní poradě, prostřednictvím intranetu, vnitřní pošty nebo jiných prostředků k předávání denních hlášení. Seznámení stvrzuje pracovník svým podpisem na standardizovaném formuláři, který pak ukládá vedoucí nebo ho předává pověřenému pracovníkovi. Důležité je také, aby vedoucí pracovníci předpis vysvětlovali a ověřovali jeho správné pochopení. Toto lze realizovat individuálně nebo skupinově při poradách pracovního týmu nebo provozních poradách, pracovníci se mohou také z vlastní iniciativy dotazovat na obsah těchto předpisů. Vedoucí pak provádí cílenou kontrolní činnost na ověření dodržování předpisu i správné pochopení jeho obsahu.

Seznámením se s dokumentem však jeho existence pro pracovníka organizace nekončí. Jeho obsah musí pracovník znát a dodržovat. Legislativně a fakticky správně napsaný návodný interní předpis se může v budoucnosti také stát oporou při případných sporech o správnosti postupu pracovníka organizace.

U dokumentu určeného klientovi je možné o něm informovat například při schůzce s vedením nebo dalších pravidelných aktivitách, popř. individuálně prostřednictvím klíčových pracovníků. Předání těchto dokumentů a seznámení s nimi bývá zpravidla součástí textu smlouvy, proto je vhodné ve smlouvě uvádět daný předpis „v aktuálním znění“. Při jeho aktualizaci pak seznámení s ním stvrdí klient svým podpisem (týká se služeb poskytujících dlouhodobější péči a podporu). Aktuálně platné dokumenty,

kterými se řídí i klient, jsou k dispozici např. na nástěnkách, stojanech nebo jiných volně dostupných místech. Prokazatelně je informován také opatrovník klienta dle rozsahu zastoupení, tj. písemným sdělením nebo předáním kopie předpisu proti podpisu (např. Domácí, Návštěvný řád).

ULOŽENÍ, ARCHIVACE, SKARTACE

Za správu a oběh dokumentů zpravidla zodpovídá konkrétní osoba, např. metodik. Interní předpis na základě rozdělování obdrží od pověřeného pracovníka nebo metodika všechny v rozdělovníku jmenované osoby, které s ním pak seznámí své podřízené. Zároveň je také dobrou praxí mít interní předpisy k dispozici i v elektronické podobě v nepřepsatelném formátu, např. na úložišti, kam mají přístup všichni pracovníci. Některé interní předpisy bývají zveřejněné také na webových stránkách a je tedy nezbytné, aby byly tyto dokumenty pravidelně aktualizovány v souladu s dokumenty v papírové podobě.

Poskytovatel je povinen interní předpisy v písemné i elektronické podobě uchovávat v archivní kopii po stanovenou dobu dle vlastního skartačního řádu a poté postupovat dle jím popsaného procesu skartace. Archivace dokumentů se provádí i z důvodu pozdějších sporů navazujících na interní předpisy, například v souvislosti s odpovědností za způsobenou škodu. Pokud uplyne doba uložení ve spisovně, jsou dokumenty nabídnuty místně příslušnému archivu ke zvážení, zda budou uloženy, nebo skartovány. Skartace se provádí dle nastaveného systému likvidace dokumentů v místě vzniku buď za použití vlastních prostředků, nebo zajištěním odborné firmy.

DŮSLEDKY NEDODRŽENÍ INTERNÍHO PŘEDPISU

Interní předpisy a jejich dodržování zajišťuje kvalitu poskytované služby, působí preventivně a předchází vytípaným rizikovým situacím tak, aby nedocházelo k závažným škodám. Nedodržení interních předpisů ze strany pracovníka lze postihnout dle zákoníku práce, neboť se jedná o porušení pracovněprávního vztahu. Ze strany klienta jde zpravidla zároveň o porušení smlouvy například porušením domácího řádu, poškozováním majetku poskytovatele nebo jiného klienta aj. Lze tedy vyvozovat sankce na základě hned několika právních norem – od zákona o sociálních službách přes zákon o přístupcích, občanský zákoník až po trestní zákon.

Nárok na vdovský a vdovecký důchod

*Text: JUDr. Eva Hodařová,
právníčka Odboru sociálního zabezpečení,
Kancelář veřejného ochránce práv*

Veřejný ochránce práv se ve své praxi zabývá pravidelně podněty týkajícími se pozůstalostních důchodů a rozhodování České správy sociálního zabezpečení o těchto důchodech. V článku se chci věnovat důchodům vdovským a vdoveckým a přiblížit i některé z podnětů z této oblasti, které ochránce obdržel. Uvádím-li přitom právní úpravu vdovských důchodů, vztahuje se obdobně na důchody vdovecké. Konkrétní případy, kterými se ochránce zabýval, lze pak nalézt v Evidenci stanovisek ochránce: <https://eso.ochrance.cz/> pod oblastí důchody a věci vdovské/vdovecké důchody.

Po obdržení podnětu šetří ochránce v některých případech správnost postupu úřadu, jindy je zřejmé, že stížnost pramení jen z neznalosti či neakceptování právní úpravy, například z mylného předpokladu stěžovatele, že důchod je přiznán automaticky každé manželce nebo i partnerce zemřelého, případně že má být vyplácen natrvalo.

Zákon o důchodovém pojištění však stanoví podmínky, za kterých nárok na vdovský důchod vzniká.¹ Není-li některá z nich splněna, ČSSZ důchod nepřizná. Zákon stanoví i podmínky, za kterých nárok na důchod trvá či ho lze obnovit. Přestane-li vdova coby poživatelka vdovského důchodu splňovat zákonem stanovené podmínky pro nárok na důchod, ČSSZ ho odejme.

První podmínka nároku na vdovský důchod se váže k žadatelce o důchod a jejímu vztahu k zemřelému. Žadatelka musí být manželkou zemřelého a manželství musí trvat k datu jeho úmrtí. Společné bydliště manželů není podmínkou.

Nárok na vdovský důchod tedy nemá bývalá manželka ani družka nebo registrovaná partnerka. Vliv na to nemá ani jejich dlouholeté soužití ve společné domácnosti či společná výchova dětí.

První podmínka nároku na vdovský důchod se váže k žadatelce o důchod a jejímu vztahu k zemřelému. Žadatelka musí být manželkou zemřelého a manželství musí trvat k datu jeho úmrtí.

Na ochránce se však obrací i tyto osoby a žádají o pomoc při získání důchodu. Obrátila se na něj i bývalá manželka s tím, že k rozvodu manželství došlo jen krátce před úmrtím bývalého manžela. Jelikož však byl rozsudek o rozvodu manželství ke dni úmrtí již pravomocný, vdovský důchod získat nemohla.

Jiná stěžovatelka v podnětu namítala, že se zemřelým plánovala svatbu a čeká s ním dítě, avšak k datu úmrtí zemřelého nebyla jeho manželkou, nevznikl jí tudíž nárok na vdovský důchod. V obou případech tak mohl ochránce stěžovatelkám pouze vysvětlit platnou právní úpravu.

Manželství však není jedinou podmínkou pro vznik nároku na vdovský důchod. Současně musí být splněna **druhá podmínka. Zemřelý musí být ke dni úmrtí poživatel starobního či invalidního důchodu, nebo tím, kdo zemřel následkem pracovního úrazu, anebo tím, kdo splnil podmínku získání potřebné doby důchodového pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod** (stanovené v § 29 nebo 31 odst. 1 zákona).

Na ochránce se přitom nezřídka obrátí ovdovělá žadatelka o důchod s tím, že ČSSZ zamítla její žádost z důvodu nesplnění podmínky získání doby pojištění. Neprokáže-li se však opak, ochránce nemůže požadovat po ČSSZ jiné rozhodnutí.

Vdovský důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela. Jeho účelem je částečná náhrada ztráty příjmu manželky bezprostředně po jeho úmrtí. Zákonodárce stanovil tuto dobu jako přiměřenou k tomu, aby se vdova po úmrtí manžela přizpůsobila novým ekonomickým podmínkám, což lze předpokládat u žen v produktivním věku, jejichž hlavním zdrojem příjmu je příjem z vlastní výdělečné činnosti. Po dobu roku je tak nárok bezpodmínečný.

I když doba, na kterou byl důchod přiznán, vyplývá i z vydaného rozhodnutí ČSSZ, někteří stěžovatelé vznášejí v podnětu požadavek, aby jim byl důchod vyplácen po delší či po neomezenou dobu.

Občas i proto, že znají někoho, kdo pobírá důchod i po uplynutí jednoho roku.

Vdovský důchod však po uplynutí jednoho roku náleží pouze tehdy, je-li splněna alespoň jedna z níže uvedených podmínek, které jsou vymezeny v § 50 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění.

Nárok na důchod má vdova, pokud pečuje o nezaopatřené dítě nebo o dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost), stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost).

Zákon o důchodovém pojištění přitom definuje pro účely důchodového pojištění pojem dítě a nezaopatřené dítě, jakož i stanoví, co považuje za soustavnou přípravu na budoucí povolání,² neboť nezaopatřenost dítěte je spjata s jeho soustavnou přípravou na budoucí povolání. Trvání studia či jeho ukončení tak má zásadní vliv na trvání nároku na vdovský důchod.

Ochránce šetřil řadu podnětů, kdy ČSSZ odňala vdovský důchod v souvislosti s ukončením studia dítěte, tedy z důvodu neprokázání splnění podmínky jeho nezaopatřenosti. Po obdržení potvrzení o dalším studiu pak rozhodla, že důchod náleží i nadále. V několika případech ochránce zjistil pochybení ČSSZ, když o odnětí důchodu rozhodla v okamžiku, kdy nemohla důvodně předpokládat, natož mít důkazně podložené, že student sirotek ukončil studia, tedy zda nezaopatřenost dítěte trvá, či nikoli, avšak neučinila nic pro zjištění skutečného stavu věci.

Vzhledem k četnosti těchto podnětů se ochránce podrobně zabýval i praxí ČSSZ související s odnímáním důchodů studentům sirotkům a vdovských důchodů jejich matkám a přispěl ke změně nového vnitřního předpisu tohoto úřadu, který by měl zamezit chybnému postupu.³

Ochránce zasáhl i v případě vdovy, které ČSSZ chybně odňala důchod v situaci, kdy její dcera ukončila studium, avšak nezohlednila, že pečuje i o syna, který je nezaopatřeným dítětem. Syn se narodil až po úmrtí svého otce, vdova tedy uplatnila žádost o sirotčí důchod pro něj k pozdějšímu datu, než požádala o vdovský důchod a o sirotčí důchod pro dceru.

Případ odhalil nedostatečnou provázanost agend vdovského a sirotčího důchodu u ČSSZ, ta proto následně přijala

ombudsman veřejný ochránce práv

opatření, aby k obdobným případům nedocházelo.

Zákon stanoví i další alternativní podmínky umožňující výplatu důchodu po delší období. **Nárok na důchod po uplynutí jednoho roku tak má i vdova, pokud pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost).**

Péči o jiné osoby však uznat nelze. Ochránce to musel vysvětlit i vdovci, který namítal, že pečuje o strýce coby osobu závislou na péči jiné osoby, který s ním žije v domácnosti. ČSSZ žádost o důchod po uplynutí roku zamítla, i když bude doba péče zohledněna jako doba pojištění.

Pokud vdova uzavře nové manželství, dnem jeho uzavření nárok na vdovský důchod zanikne.

Po uplynutí jednoho roku může vdovský důchod pobírat i vdova, která je invalidní ve třetím stupni nebo dosáhne věku aspoň o čtyři roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený podle zákona⁴ pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li tento nižší.

Na vdovský důchod v dalším období tak nemá nárok vdova invalidní v prvním či ve druhém stupni, nesplní-li některou jinou z výše uvedených podmínek zákona o důchodovém pojištění.

Výplatu vdovského důchodu lze po jeho zániku i obnovit, jsou-li splněny zákonné podmínky pro nárok a vdova je prokáže. Dle stávající právní úpravy může dojít k obnovení důchodu, pokud splnění některé z podmínek nastane do dvou let po předchozím zániku nároku na důchod.

Podněty z oblasti vdovských důchodů obsahují často žádost o pomoc s přiznáním důchodu po uplynutí roku. Vdova

však může pobírat důchod pouze po dobu, po níž trvá splnění některé z uvedených podmínek, například po dobu péče o nezaopatřené dítě či po dobu trvání invalidity třetího stupně. Neomezeně, až do smrti, jej pobírá poživatelka starobního důchodu.

Ochránce oslovila i vdova, která nesouhlasila s odnětím důchodu po smrti otce, o něhož pečovala tři roky po smrti manžela. Jelikož však po smrti otce již žádnou z podmínek pro trvání nároku na důchod nesplňovala, důchod jí dál nenáležel.

Pokud vdova uzavře nové manželství, dnem jeho uzavření nárok na vdovský důchod zanikne.

Důchod zanikne ode dne jeho přiznání i v případě, že nabylo právní moci rozhodnutí o tom, že vdova úmyslně způsobila smrt zemřelého.

Podněty týkající se výše přiznaného důchodu řeší ochránce jen zřídka. V daném případě pak zpravidla pouze vysvětlí platnou právní úpravu. Odstranění tvrdosti zákona ochránci nepřísluší.

Úprava podmínek umožňujících výplatu vdovského důchodu po uplynutí roku se v průběhu let měnila, s účinností od 1. ledna 2012 došlo ke zkrácení lhůty, v níž nárok na důchod při splnění podmínek vznikne znovu, a to z pěti na dva roky od předchozího zániku nároku na důchod. Dle důvodové zprávy k novele zákona došlo ke zkrácení proto, že původní ochrannou dobu dvou let zákon prodloužil více než dvojnásobně, což bylo časem vyhodnoceno jako zcela nepřiměřené.

Žádost o vdovský důchod podává pozůstalá manželka. Sepisuje se na příslušném formuláři na OSSZ. O nároku na důchod a o jeho výši pak rozhoduje ČSSZ. Splňuje-li vdova podmínky pro nárok na důchod, rozhodne o jeho přiznání od určitého data. V opačném případě žádost zamítne a uvede i důvody zamítnutí.

Pokud vdova považuje rozhodnutí za nesprávné, může proti němu uplatnit námitky. Nesouhlasí-li ani s výsledkem námitkového řízení, může proti rozhodnutí o námitkách podat správní žalobu u krajského soudu. Pokud by žalobu nepodala, avšak chtěla znát stanovisko ochránce, může mu zaslat podnět v dané věci. Stejně může postupovat i vdova, která byl důchod odňat. ■

¹ § 50 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

² § 20 a následující zákona o důchodovém pojištění.

³ ESO sp. zn. 7298/2018/VOP/EH.

⁴ § 32 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

O životě doc. PhDr. Pavla Hartla, spoluzakladatele Katedry sociální práce (23. 1. 1934 – 14. 11. 2020)

Doc. PhDr. Pavel Hartl byl významný český psycholog, který se odborně orientoval na psychoterapii, psychopatologii a pedagogickou psychologii dospělých. Zejména v období 90. let se zasloužil o rozvoj vědeckých kontaktů s národními a mezinárodními organizacemi, které se zabývají vzděláváním dospělých, a významně se podílel na organizování různých odborných aktivit v této oblasti.

Pavel Hartl se narodil 23. ledna 1934 v Praze do rodiny právníka, který byl podle jeho názoru mužem tak logickým a racionálním, že se narodil přesně devět měsíců ode dne, kdy si vzal za ženu jeho matku. Jeho matka byla velmi vřelou a všemu otevřenou ženou, která vyučovala výtvarné umění a ruční práce a zahálala ho takovým množstvím lásky a péče, že se jeho otec podle něj stal ještě mnohem přísnějším pedantem než předtím, protože žárlil na všechen ten cit, který mu dávala. (Levy, 94, s. 16)

Za svých studentských let byl Pavel Hartl členem Skauta, organizace, kterou zakázali komunisté hned poté, co se v roce 1948 chopili moci. Ovšem i přes tento zákaz pokračoval jeho oddíl ve schůzkách, a to až do 17. května 1949, než byl zatčen jejich skautský vedoucí a šest jeho členů, včetně Hartla. Skautský vedoucí byl odsouzen k 20 letům vězení a Hartl byl několik týdnů vězněn na Pankráci a v Ruzyni a v létě téhož roku postaven před soud. Trestní stíhání bylo nakonec vzhledem k věku zastaveno, byl ale vyloučen z gymnázia. Stal se tak pravděpodobně nejmladším skautem, který stanul před Státním soudem.

Pavel Hartl se stal dělníkem na stavbě, později v pivovare. Po jednom roce manuální práce začali komunisté posílat příslušníky pracující třídy na studia a Hartl se vrátil na stejnou školu, ze které byl předtím vyloučen. Ředitel nešel velmi nelibě, ale nemohl se postavit továrně ani odborům, takže Hartlovi bylo dovoleno složit maturitní zkoušku. Jelikož však nedostal doporučení na vysokou školu, musel se stát opět dělníkem. (Levy, 94, s. 16) Živil se jako laborant ve Výzkumném ústavu potravinářské technologie, poté jako dělník ve firmě Křižík a dále jako řidič nákladních automobilů ČSAV Zlíchov, a to až do té doby, než byl povolán na vojnu.

Po nástupu do armády byl Pavel Hartl kvůli své skautské minulosti přidělen do speciální dekontaminační jednotky po-

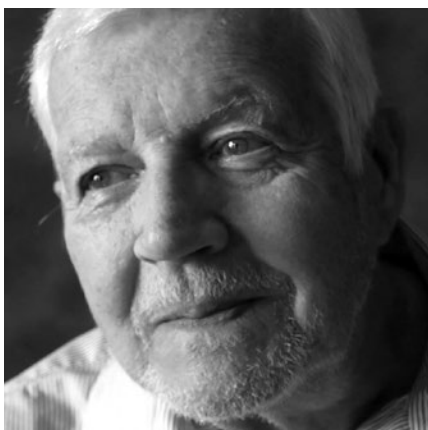

Foto: Webové stránky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, sekce Aktuality

liticky nespolehlivých, kteří měli za úkol uklízet imaginární bojiště, kde předtím proběhly experimenty s radiací. Na vojně se seznámil se světoznámým tvůrcem animovaných filmů Paulem Fierlingerem, se kterým ho až do konce jeho života pojilo velké přátelství.

Po skončení vojenské služby pracoval od roku 1960 jako vychovatel a poté jako psycholog ve Výchovném ústavu pro mládež Obořiště u Dobříše. Ředitel ústavu rozpoznal Hartlovy schopnosti a zapsal ho na vedlejší úvazek do pedagogického institutu, který školil učitele pro výchovu problémových dětí. V uvolňující se atmosféře 60. let mu bylo také umožněno studium pedagogiky a psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V Obořišti setrval celé desetiletí a podařilo se mu zde vytvořit terapeutické divadlo, které získalo pomoc a podporu režiséra

Miloše Formana a jeho první ženy herečky Jany Brejchové. Svými scénáři přispíval též známý absurdní humorista, kabaretní umělec a rovněž psycholog Ivan Vyskočil a design jeviště měl na starosti již zmíněný Paul Fierlinger. (Levy, 94, s. 16)

Pražské jaro v roce 1968 pro něj podle jeho slov nepředstavovalo žádnou inspiraci, i když mu otevřelo cestu k příležitosti stát se na částečný úvazek přednášejícím na univerzitě. Zážitky a vzpomínky z uvěznění z mládí na něm zanechaly svou stopu. „Byl jsem bit a viděl jsem, byli bití i jiní, zatímco měli na nohách řetězy, jak bych mohl někdy uvěřit tomu, že socialismus je správná ideologie, ať už s lidskou tváří, nebo bez.“ (Levy, 94, s. 16)

Brzy po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa navštívil přednášku britského psychologa Howarda Jonese, autora knihy *Crime in a Changing Society* (Zločin v měnící se společnosti) a zeptal se, jestli by nemohl strávit nějaký čas na některém londýnském pracovišti ve svém oboru. Netrvalo dlouho a obdržel pozvánku Britské rady pro sociální pomoc. Hartl tedy strávil v roce 1969 dva měsíce v diagnostickém ústavu pro mladistvé delikventy v okrese Hammersmith ve Stanford House. Tento pobyt pro něj znamenal dobu objevů a seznámil se zde se zcela jinými výchovnými metodami, které se výrazně odlišovaly od sovětského modelu sociální práce. Zde také získal inspiraci k napsání moderní pohádky o chlapci přezdívaném Morová rána, která později vyšla v jeho knize *Koncert sezóny: tucet moderních českých pohádek* (1993). (Levy, 94, s. 16)

Na základě rigorózní práce *Útěky z výchovných zařízení* získal v roce 1970 titul doktora a rok poté odešel z Obořiště do Prahy, kde začal na plný úvazek působit jako asistent na katedře psychologie a pedagogiky vedené profesorem Františkem

Za svých studentských let byl Pavel Hartl členem Skauta, organizace, kterou zakázali komunisté hned poté, co se v roce 1948 chopili moci. Ovšem i přes tento zákaz pokračoval jeho oddíl ve schůzkách, a to až do 17. května 1949, než byl zatčen jejich skautský vedoucí a šest jeho členů, včetně Hartla.

kem Hyhlíkem na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, kde měl přednášku a seminář z psychopatologie. Kromě toho pracoval též jako psychoterapeut a praktikoval skupinovou terapii, na kterou se školic pod trojicí psychoterapeutů Skála – Urban – Rubeš (SUR). Po mnoha letech praxe se stal sám vedoucím dvou výcvikových komunit mladých psychoterapeutů. Dodnes působí jako supervizor.

Hlavní oblastí jeho odborného a vědeckého zájmu se stala především pedagogika, psychologie, psychopatologie, psychoterapie, didaktika sociální práce a také samozřejmě nelze opomenout jeho specializaci na oblast pedagogické psychologie dospělých, díky které je považován za našeho předního odborníka na tuto problematiku. Jeho zaměření na tuto oblast a výzkumná činnost s ním spojená vyústily také ve zpracování celé řady spisů. Z jeho titulů je možné jmenovat například publikace Úvod do pedagogické psychologie dospělých (1985), Základy pedagogické psychologie dospělých (1988), Kompendium pedagogické psychologie dospělých (1999). V neposlední řadě je nezbytné připomenout i jeho původně kandidátskou práci Pedagogická psychologie dospělých (1988), která ovšem nebyla předána k obhajobě a vyšla jako skriptum. Publikace sklidila velký úspěch a v roce 1988 byla oceněna cenou rektora UK za nejlepší skriptum roku v oboru společenských věd.

V uvolněné atmosféře konce 80. let, na jaře roku 1989 (17.–20. dubna), pod záštitou katedry vzdělávání dospělých FF UK, se Hartlovi podařilo zorganizovat v prostorách paláce Savarin v Praze Na Příkopěch mezinárodní konferenci o vzdělávání dospělých s názvem Současné priority ve vzdělávání dospělých. Zúčastnili se jí delegáti a mluvčí z USA, Kanady, Británie, Švédska, Finska, Rakouska, Německa, Jugoslávie, Maďarska, Polska a Arménie a více než stovka domácích účastníků včetně děkana FF UK a zástupce ministerstva školství tehdejší Československé socialistické republiky.

Po roce 1989 byl Pavlu Hartlovi nejenom konečně udělen titul docenta psychologie, ale navíc, jak sám říká, začal žít svou pohádku se šťastným koncem se svou třetí ženou Helenou, se kterou také v roce 2000 společně vydal Psychologický slovník (2000), jenž se díky své obsahové bohatosti a srozumitelnosti stal velmi oblíbenou příručkou nejen českých psychologů, ale i řady dalších odborníků z jiných oborů. Stejný úspěch sklidily ovšem i jiné psychologické slovníky od Pavla Hartla, jako například jeho první publikovaný Psychologický slovník z roku 1993 nebo

Stručný psychologický slovník z roku 2004.

Na počátku 90. let psal Pavel Hartl přibližně rok do týdenní psychologické rubriky Lidových novin, ale této práce se vzdal ve prospěch svého hlavního cíle, kterým byla snaha o realizaci studia sociální práce na univerzitní úrovni. Společně s ostatními organizátory této snahy se mu tohoto cíle podařilo dosáhnout a v roce 1991 byla založena Katedra sociální práce při FF UK v Praze, na které od této doby začal přednášet psychopatologii, komunitní práci a didaktiku sociální práce. (Levy, 94, s. 16) Kromě toho vyučoval i pedagogickou psychologii na Katedře andragogiky a personálního řízení UK v Praze. Za zmínku také jistě stojí i to, že po roce 1989 přednášel docent Hartl poměrně často také na předních zahraničních univerzitách, například v Londýně, Oxfordu, Nottinghamu, Leuvenu, Leidenu, Torontu, Detroitu, Salt Lake City, Saint Louis, Washingtonu atd. V roce 1993 vedl též mezinárodní interaktivní seminář ve Fielding Institute v Santa Barbaře pro americké účastníky kurzů distančního vzdělávání, jehož vedení si v následujícím roce zopakoval v Michiganu na Wayne State University.

Období 90. let je též neodmyslitelně spojeno s působením Pavla Hartla ve funkci předsedy České společnosti pro vzdělávání dospělých, kterou v roce 1990 založil. V této pozici se mu podařilo navázat styky s různými univerzitami i s národními a mezinárodními organizacemi, které se zabývají vzděláváním dospělých, jako je např. Rada Evropy, UNESCO, NICA, ESREA, European Society for Research on the Adult Education aj. (Vymazal, 1996, s. 153), a také se stal zakládajícím členem International Institute for Research, Policy and Practice in Adult Education, Detroit a Brusel, a členem řady zahraničních redakčních rad, jako je např. Nottingham University Review of Adult Education, International Journal of Lifelong Education aj.

Mimo jiné pomáhal organizovat i různé národní a mezinárodní odborné aktivity v oblasti vzdělávání dospělých. V této souvislosti lze třeba uvést, že se v roce 1993 zapojil do mezinárodního výzkumu Eurodelphi '95, v jehož rámci se ujal vedení českého výzkumného týmu, který například zjišťoval závažnost problémů a úkolů, jež musejí dospělí ve společnosti řešit. Dále se snažil zmapovat, do jaké míry může k řešení těchto problémů a úkolů přispět vzdělávání dospělých, a také se zabýval ohodnocením cílů vzdělávání dospělých z hlediska jejich důležitosti v nejbližších letech. (Reichel, 2005, s. 16)

Poslední roky prvního desetiletí 21. století strávil Hartl se svou ženou Helenou společnou prací na Velkém psychologickém slovníku. Jeho rukopis má přes 2000 stran, obsahuje přes 20 tisíc hesel, na 600 rozšiřujících poznámek, tzv. extenzí, má biografickou část a anglicko-český slovník. Čtyřicetku hesel včetně obálky slovníku doprovázejí kresby Karla Nepraše, světového sochaře a Hartlova celoživotního kamaráda.

V roce 2005 Hartl získal Fulbrightovo stipendium pro pobyt na univerzitě v San Diegu. Roku 2009 byla jeho činnost na Filozofické fakultě UK oceněna stříbrnou medailí děkana.

Výběr z publikační činnosti:

- HARTL, P. *Psychohygienu pro vedoucí pracovníky*. Pardubice: Dům techniky ČSVTS, 1984.
- HARTL, P. *Úvod do pedagogické psychologie dospělých*. Pardubice: Dům techniky ČSVTS, 1985.
- HARTL, P. *Pedagogická psychologie dospělých*. Praha: SPN, 1988.
- HARTL, P. *Základy pedagogické psychologie dospělých*. Praha: Institut pro výchovu vedoucích pracovníků min. průmyslu ČR, 1988.
- HARTL, P. *Komunitní práce*. Praha: Univerzita Karlova, 1993.
- HARTL, P. *Koncert sezón: tucet moderních českých pohádek*. Praha: Claret, 1993.
- HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Jiří Budka, 1993.
- HARTL, P. *Umění rozhovoru*. Praha: Univerzita Karlova, 1994.
- HARTL, P. *Pedagogická psychologie pro personalisty*. Praha: Katedra andragogiky a personálního řízení FF UK, 1997.
- HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.
- HARTL, P. *Kompendium pedagogické psychologie dospělých*. Praha: Karolinum, 1999.
- HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.
- HARTL, P. *Výchovné poradenství pro dospělé*. Praha: Katedra andragogiky a personálního řízení FF UK, 2001.
- HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004.

Životopis doc. PhDr. Pavla Hartla zpracovala Alice Libová ve své diplomové práci s názvem Historický vývoj české andragogiky a její významné osobnosti v rámci magisterského navazujícího studia na Katedře andragogiky a personálního řízení Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Z projektové činnosti APSS ČR

ZÁVĚREČNÁ FÁZE PROJEKTU ELDICARE

Navzdory omezením způsobeným pandemií covidu-19 a po nutných úpravách se projekt Eldicare – Slaďování dovedností v rostoucí evropské šedé ekonomice, financovaný Evropskou komisí v rámci programu Erasmus+, jehož hlavním cílem je vytvořit dva studijní programy pro neformální pečovatele o seniory, dostal do závěrečné fáze. Po zhodnocení výsledků analýzy současného stavu vývoje byly vyvinuty dva programy odborného vzdělávání a přípravy, jež reagují na potřeby trhu a zvyšují možnosti uplatnění evropských pečovatelů o seniory.

Cíli prvního z těchto studijních programů – Školení pro neformální pečovatele (úroveň EQF 4) – je získání základních znalostí o zdravotnické problematice, první pomoci a rozpoznávání symptomů; o zpracování informací, o informačních a komunikačních technologiích a systémech správy dat; zvyšování schopností komunikace, empatie a interakce; zlepšování dovedností řešit problémy, dbát o bezpečnost a zvládat kritické situace. Školení se skládá ze čtyř učebních jednotek a trvá celkem 53 hodiny. Druhý studijní program – Školení se zaměřením

na informační a komunikační technologie pro profesionální pečovatele o seniory (úroveň EQF 5) – trvá 46 hodin a rovněž sestává ze čtyř jednotek. Jeho hlavními cíli je zvýšit dovednosti potřebné při péči o lidské zdraví a při řešení problémů, jež mohou vzniknout; seznámit s relevantními dokumenty, s právními a finančními záležitostmi, zásadami chování, základními systémy správy dat a elektronickými zdroji; zdokonalit práci s informacemi a daty, s informačními a komunikačními technologiemi. Oba studijní programy již byly akreditovány skrze ACQUIN, institut pro akreditaci, certifikaci a zajišťování kvality učebních programů.

I s ohledem na dopad pandemie, která velmi ztěžuje výuku tváří v tvář, byla spuštěna online studijní platforma. Obsahuje studijní materiály vytvořené projektovými partnery. Je volně přístupná všem, kteří působí jako neformální pečovatelé, profesionálním pracovníkům

v oboru péče o seniory, jakož i komukoli, kdo se zajímá o tuto problematiku. Platforma rovněž slouží pro pilotní testování programů, prováděné v zemích, jež jsou do projektu zapojené. Více informací o online platformě i výše uvedených studijních programech naleznete zde: <https://learning.eldicare.eu/>.

Dalším výstupem projektu Eldicare, který již byl realizován, je tzv. psychometrická pomůcka. Ta je určená k testování duševní způsobilosti pečujících o seniory a tedy k zabezpečení vhodnosti a duševního zdraví pečovatelů. Sestává z 27 otázek a může být vyplněna během 20 minut. Zájemce získá výsledky (ve formě slovního hodnocení) ihned po vyplnění. Online psychometrickou pomůcku naleznete zde: <https://psychometrickool.eldicare.eu/>.

Pro získání dalších informací navštivte webové stránky projektu: <http://eldicare.eu/>.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

NOVINKA

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky vydává novou odbornou publikaci

Dlouhodobá péče nejen v České republice

Kniha Ladislava Průši a kolektivu je první ucelenou publikací, která identifikuje klíčové problémy, jež brání rozvoji dlouhodobé péče o seniory a handicapované osoby v České republice.

Hlavním cílem je nastínit řešení, která by přispěla k odstranění existujících nedostatků, a to na základě výsledků terénního šetření mezi pečujícími osobami v ČR a dotazníkového šetření mezi poskytovateli služeb dlouhodobé péče ve vybraných evropských zemích. Kniha je klíčovým nástrojem pro regulátory a zástupce veřejné správy jako hlavní předpoklad pro úspěšné systémové změny a reformní kroky.

Objednávejte na: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, Vančurova 2904, 390 01 Tábor, tel./fax: 381 213 332 provolba č. 1, e-mail: redakce@apsscr.cz, <http://shop-apsscr.alvepi.com/>

Cena: 349 Kč
**Členové
APSS ČR:
299 Kč**

Dokonalé, vidíte.

A co když někdy ne?

Obtížné životní situace mohou být zmírněny
prostřednictvím sociálních služeb.

Jejich poskytovateli jsou
veřejné a nestátní neziskové organizace.

Vážme si jich. Sami je můžeme potřebovat.

březen 2021
www.apsscr.cz
www.listysp.cz